Контрольный экземпляр

Массо а мехкий пролетареш, вlашаrlxeтa!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера дениз ● ЕРА, 12 МАРТ, 1981 ШУ. ● № 32 (6322). ● Мах 2 кепиг.

ПАРТЕ XXVI СЪЕЗДА РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЕШ

Сийле хийла хьалхалаттарий!

КПСС обкома бюро, Нохч - ГІалгІай АССР Министрий Совет, облсовпроф, ВЛКСМ обком хьежий доахан тодаме Іалтара дахар духьа районаша, колхозаша, совхозаша, фермаша, бригадаша делаьча республикански социалистически яхьа а хьайбай боахама болхлоша 1981 шера январе—феврале шоай профессеrIa лелаьча социалистически яхьа а итогаш.

Социалистически яхье котъьнаяр а лаьрхІа республикански газеташ тІа чІоагІдаьча сийлен Улга тІа яьккхий

ШЕЛКОВСКОЙ РАЙОН,

1980 шера цу хенаце кийсдича дулх шоаза дукхагІа кийчдеяга, шура 9 процент дукхагІа йоаккхилга Іалашдаь.

Боахамаш:

Грозненски района «ЦхьалегІа май» яха колхоз;

Шелковской района «Путь к коммунизму» яха колхоз;

Назрановски района «40 лет Октября» яха совхоз;

Ножай-Юртовски района А. Шерипова цІерагІа колхоз;

Сунженски района «ЦІена Эскара» цІерагІа колхоз;

Шалински района «Шалинский» яха совхоз.

Бригадаши фермаши:

Сунженски района «Победа» колхоза № 1 йола шурий ферма;

Шалински района «Южный» совхоза шурий ферма;

Ачхой - Мартановски района «Самурский» совхоза шурий ферма;

Грозненски района «Кулеринский» совхоза № 1 йола шурий ферма;

Грозненски района «Юбилейный» совхоза шурий ферма;

Надтеречни района «Верхне-Наурский» комсий совхоза шурий ферма;

Ведински района Орджоникидзе цІерагІча колхоза хьайбай ферма;

Надтеречни района «Гвардейский» совхоза хьакхий-товарни ферма (заведующий Кирнос М. П.);

Наурски района «Ленина цІерагІча колхоза же Іуй бригада (бригадир Хамидов Э.).

Производстве хьалхалаттараш:

шоай отраслешка доккхагІа хьоккамаш даьхараш:

А. Бечаева — Шалински района «Московский» совхоза доярка;

В. Мусаипов — Шелковской района «Путь к коммунизму» колхоза скотник;

А. Арсанова — Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза Іаьсий лелядер;

С. Бултаева — Грозненски района Староюртовски птицефабрике бохзараш лелядер;

Э. Хамидов — Наурски района Ленина цІерагІча колхоза вонкагІвола же Іу;

В. Султанов — Ведински района Ленина цІерагІча колхоза скотник.

Шоай профессеrIa йоача республикански социалистически яхье условеш тІеме кхоачашъяь хьайбай боахама 83 болхло котъьнинарг лаьрхІа.

УКХ ШЕРА 10 МАРТА ШУРИН ФЕРМАША БАЬЧА БАЛХА ХЬОКХАМАШ ГОНТАШ ЙОЛА СВОДКА

Районаш	ХІара Іаттагара дийнахьа яьккхар (кгр): 1980 шера 10 марта	ХІара Іаттагара дийнахьа яьккхар (кгр): 1981 шера 10 марта
Ачхой - Мартановски	4,7	5,3
Грозненски	5,1	5,7
Гудермесски	5,9	6,3
Малгобекски	4,1	4,5
Надтеречни	3,3	4,8
Назрановски	5,4	4,9
Наурски	5,5	6,0
Сунженски	4,0	4,9
Урус - Мартановски	4,9	4,7
Шалински	4,7	5,1
Шелковской	6,7	6,7
Республике гІолла	4,9	5,4
Республике гІолла	4,6	4,7

В. И. Ленина цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 8 йолча установка технологаша продукци арахецара шин бетта план дикка тІехховчаш а я, планагІа лаьрхІачул совгІа шар арахийцай бІаьш эзараш сомий.маьха товарни продукци.

Дика болх беш хиларца белгалбаьнна ба технологаш, коммунистически къахьегама ударникаш слесарь Измайлов Ярослав Леонтьевич, йоккхагІйола оператор, «Знак Почета» яха орден лелаер Костюкова Тамара Тимофеевна, оператор групномсорг, КПСС членалла кандидат Жукова Жанна, кхыбараш. Цар шоаш къахьегама вахте латтача хана массаза а нийса хулийт установка технологически режим.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) слесарь Я. Измайлов, йоккхагІйола оператор Т. Костюкова, технолог Ж. Жукова.

Н. ПЛИЕВА сурт.

Коммунистически субботника кахьадолхаш

ЧІОАГІА КЪОАБАЛЪЯЙ...

В. И. Ленин ваь 111 шу дузача цІеа сийна укх шера 18 апреле Еррисоюзни коммунистически субботник дара Москверча хьалха латтача предприятей коллективаша дІайолаь инициатива чІоагІа къобалъь хьалдаьцай «Красный молот» завода берригача болхлоша. Цу доархІа хеча тІулакха хетаь къахьегамхой интиташ дІайолаелир предприятерча цехашка укх шера 9 марта. Массайолча цехашка хинна чакхъьнай уж. Цига даьй доацаш хиннаа аь эзар гаргга болхло. Еррисоюзни коммунистически субботник хула ди хьинареча къахьегамца белгалдаккха а кхыча депошкарчул дукхагІа продукци арахеца а лаьрхІад цар

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Гудермесски районера хоамаш

БІаьстан балхаш сихлуш латт

Укх шера кхо эзар гектара тІа дуга дІаде дезаш ба «Терек» яхача совхоза къахьегамхой.

ТІаьда хиларах гурехьа ца оахалуш диса хиннача дуга чекашта къоастадаьча цхьа эзар гектар хулача лаьттах кхо бІаь гектар хІанзале аьха даьккхад совхоза механизатораша, хІаьта юхедисар 20 март хьалгІа кхачалехьа аьха даккха лерхІ. Из болх бега хьинар ца кходен къахьег механизатораша Халитов Заглос, Касумов Лемас, Сулейманов Куддуса, Идиев Мовсара. Норма 2,5 гектар йолаш цар хІара дийнахьа 4—4,5 гектар лаьтта оад.

Хин каналаш цІендеча дукха балхаш даьд № 3 йолча Идирзаев Бадрудде кулгалдеча отделене болхлоша. Бокъонца кийчдаьд дерригa каналаш, тоаьй хий хьаделлаши дІакъувлеши йола нотташ. Уж балхаш толаме чакхдаьхад Селханов СаІид-Ахьмада кулгалдеча звенос.

Дута чекаш сперепаища цІеньеш боахк совхоза механизатораш. Царна юкъе къьаста дика болх бу Калмов Мовсара, Межидов Махьмада, Даяса Мовлас, кхыбараша.

Дегашта доккха дІахетар хинна тІанйцай совхоза къахьегамхоша КПСС XXVI съезда решенеш. Цар дош деннад планагІа 37 центнер йолаш, хІара гектара тІара 42 центнер дута даккха.

* * *

Ялх бІаь итт гектара тІа дІаяхача гурахьа шоаш дІадийнача ялата минеральни удобренеш тайсай «Дружба» совхоза механизатораша. Шоай дийнахьара балха нормаш 120—130 процент кхоачаш а еш из гІулакх дика чакхдаьккхад Костенко Алексея, Мускаджиев Хож-Ахьмада, Мусханов Бухаре.

Укх бІаьсти кхы а ялх бІаьн ах бІаьн гектара тІа культураш дІае лерхІ совхоза механизатораша. ХІанз макхаш доахаш лаьтта кийчдеш боахк уж.

Пхи бІаь гектар гаргга хулаш долча кхай тІа я комсий бешамаш, царех хьуькъаьм луш — шн бІаь бархІ гектар. Царна хий дуллаш латт хІанз. Цига балха нормаш тІехховчашна Амиев Газес, Магомадов Мувсас, Гучигов СаІид-Ахьмада, Денисултанов Мувсас, кхыбараш.

Шпалера тоасча, минеральни удобренеш тувсача, кхыдола балхаш деча оасарле лакха йолаш къахьег № 3 йолча Шаипов Илеза кулгалдеча отделене болхлош.

* * *

«Кошкельдинский» яхача комсий совхоза къахьегамхоша а дІадоладаьд бІаьстан балхаш. 880 гектар комсий кхай тІа минеральни удобренеш а тайса лаьтта дика хьаьнадаьд.

Лаьттах йоаккха комсаш хьамукъайоахаш шпалера тоаеш боахк укхаза. ХІанзале мукъаьлхай бІаь гектара тІара ярш, тоаьй тиьаьх совгІа гектар шпалера. Из чоалхане болх дика чакхбоаккх механизатораша Тазбиев Хьусейна, Дукуев Ахьмада, болхлоша Хадисов Вахарсолта, Абдурахманов Махьмада.

Комсаштеа ялатам хий дехкаш боахк цу совхоза болхлой. Из болх толаме дІахьу механизатораша Катаев Лечаса Герихаиов Солта-Ахьмадея.

Индустриальни хьисапе шоаш дІае лерхІача хьаьжкІашта, баьцадзарашта органически удобренеш тохаш ба совхоза механизатораш.

* * *

КПСС XXVI съезда решенешта жоп а луш керда дехкар тІаьйцад «Гудермесский» совхоза къахьегамхоша укх шера хІара гектара тІара 40 центнер дута даккха.

Цул совгІа кердача индустриальни хьисапе кхо бІаь гектара тІа ялата лаьрхІа хьажкІаш дІаювргйолаш а ба совхоза механизатораш. ХІанз цу кхай тІа органически удобренеш товсаш боахк уж. ХІанзле йиллай кхо эзар тонн. Из болх беча дика къахьег Т-150 марках йолча трактораш тІа багІача Алдамиров Ахьмада, Гучиев Куддуса, Мусханов Нажмудде, кхыбараша.

С. АУШЕВ.

Доккха баркал

Доккхий дехкараш тІанйцад тха колхоза къахьегамхоша съезда сийна яьржача социалистически яхье. Хьалхарча шин бетта хьайбай продукташ, шура яккхара а пачхьалкхенга йохкара а план тІехкхоачашъяьй. Планал совгІа 600 килограмм шура еккай. Доккхий хьоккамаш доах доярчаша коммунисташа Героева Аьсета, Оздоева Хамсата, кхыбараша.

ЧІоагІа дог гІоадоалаш ладийтІар тха хьайбаш лелядераша КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева съезда яьча докладага.

Партек Советски пачхьалкхенои наьха вахар тоадара, Даьхен экономически обороника низ чІоагІбара, дерригача дунен тІа машар хилийтара еча йоакхоно кхы а хьинарегІа къахьега дог айду.

Парте планаш вай хІаране дагара я. Уж толамца кхоачашъяр хІара болхлочох тийша хургда. Цудухьа тха хьайбаш лелядераша доккхий социалистически дехкараш тІанйду. Оаха дика кхетаду кердача питилетка хьалхара шу

Оаха дика кхетаду кердача пятилетка хьалхара шу мел беккхоккхаме да.

Л. БИТИЕВА, Сунженски района Орджоникидзе цІерагІча колхоза доярка.

ГІУЛАКХАШ ХУВЦАДЕННАД

Укх тІехьарча шерашка МагІалбика районе эгтара тІехьа латтар тха ферма. Цхьаьна а шера кхоачашдацар шура яккхара а пачхьалкхенга йохкара а дехкараш. Кхоачашдаизар тха коллективо шийна хьалхашка лаьтта пятилетка дехкараш а.

Цу гІулакха бахьанаш тайп - тайпара дар. Царех цаІ доакъарий кхоачам кІезига хилар бахьан долаш Іай доахан лерттІа кхаба вІаштІехьа ца далар. Къаьстта чІоагІа кІаддесар тха доахан соахка Іай. Из чІоагІа Іаьткъар ферме доаккхача машанна.

Сона хетачок, тхо тІехьадусаш хилара керттера бахьан дар тха доахая къаьна а воча фух а хилар. Фермерча доамаиа фу тоадара йоакхо яьй совхоза кулгалхошеи специалисташеи. ДІадаха шу чакхдоалаш дикача фух дола духхьашха дахка доахан доаладаьд тха ферме. Керда шу доладелча дена дахке доладеннад уж. Тоалуш доагІа ферма балха хьокхамаш.

КПСС XXVI съезда сийна яьржача социалистически яхье а этта, хьинаре къахьегарца дІадоладаьд оаха керда шу. Ферма коллективо толамца кхоачашдаьд укх шера хьалхарча шин бетта дехкараш. ПланагІа 50 тонн шура яккха езаш хиннача, 62 тонн шура яьккхай оаха. Пачхьалкхенна дІаеннай 53 тонн. Шин бетта планагІа лаьрхІа хинначул 13 тонн дукхагІа хул из.

ЧІоагІа дегаш гІоздаларца тІанйцар ферма хьайбаш лелядераша парте XXVI съезда Л. И. Брежнева яь Централни Комитета балха Отчетах йола доклад. Къахьегама сага хьал тоаро тоадара, Советий мехка низ чІоагІбара, дунеи халкъашта юкъера машар чІоагІбара тІаберзаба ба цу исторически документа хІара мугІ. Цудухьа хІара советски сага дег чу кхача, цун къахьегама хьинар лакхдеш я съезда материалаш.

Къаьстта чІоагІа укІа тІайохийташ дийцар съезде юрта боахам лелабелта дІахо тоадара дош. Дикка лакхде лаьрхІад кердача пятилетка шерашка хьайбай продукташ йоахилга. ХІара ферманна хьалхашка безктоакхаме дехкараш отт кунца дувзаденна.

Укх шера тха ферме лаьрхІад 410 тонн шура яккха а 360 тонн пачхьалкхенга йохка а. ДІадахача шерашка хиннача планал цхьа бІаь тонн гаргга дукхагІа я из. Вешта аьлча, съезда социалистически декараш кхоачаш а деш тха фермерча хьайбаш лелядераша лаьрхІад шура яккхара боарам хьалхарча шерре а 20 процент лакхбе.

Из дехкар толамца кхоачашдара торонаш тха йолаш а я. Цунна тешал ду укх шера хьалхарча шин бетта балха хьокхамаша. ЛерттІа доахан Іалтара дахара кхочамбеш тайп - тайпара доакъараш ферме долаш да.

Съездо белгалдаь дехкараш толамца кхоачашдара социалистически яхье а баьнна хьинар айдена къахьегаш ба фермера хьайбаш лелядераш.

Цу яхье къаьстта дика хьокхамаш долаш къобагІа доаркаш Узиева Хьасипат, Бельтоева Казира, Чаптиева Макка, доаханга хьожаш бола Узиев Салавди, Энгиноев Кати, слесарь Гардалоев Гилани, Іаьсий лелядеш йола Энгиноева Изаьхат, кхыбараш.

Ше лелабеча хІара Іаттагара дийнахьа 7—8 килограмм шура йоаккх укх деношка Узиева Хьасипата. Аз йоакхачул 300 грамм дукхагІа хул из. Са чІоагІа дог гІоздоал иштта социалистически яхье сай йоакхоасташа дика хьокхамаш доахаш хилча. Иштта кховсаме яхь лелаяро кхы а хьинарегІа болх бе безам байт. Цо лакхду ферма хьокхамаш.

ХІанз тха ферма шура яккхара массарел а хьалха лаьнай районе. ХІара кхоабача Іаттагара дийнахьа ялх килограмм гаргга шура йоаккх ферме. Из во хьокхам а бац. Шура яккхара боарам деитара денга лаьхлуш доагІа.

XXVI съезда решенеш кхоачаш а еш, районерча фермай коллективашта юкъе хьалхле дІа ца хецаш кхы а хьинарегІа къахьега лаьрхІа ба тха доахан кхоабараш.

Н. ПЕШХОЕВА, «Малгобекский» совхоза доярка, Долакое юрта Совета депутат.

ХЬИНАР ЛАЬГІДАЦ

Укх дешошка Шалински района «Зори Кавказа» яхача совхоза шурий-товарни ферма коллективо хьинаре къахьег. Дийнахьеи буси хІара Іаттагара 7,3 килограмм шура йоаккх.

Карарча хана ферме доахан Іаьгара далара къаьстта терхам тІалоаттабу. Хьайбаш дика кхоаб, рацион, дийнахьара режим нийса лелаю, ерригa зооветеринарни бокъонаш йиза чакхйоах. ХІара беттача Іатта 4 килограмм моз, 0,5 килограмм концентраташ, патока а ца а кийчдаь ча, моакха лу. Берригa а 200 етт ба ферме. Сийрда а цІена а я уж латта моттигаш.

Карара цу дІадоладелча гІоне, парте XXVI-ча съезда сийна къахьегама вахте а этта, хьалхарча моттиге латташ хьайоагІа Демильханова Зура. Кхойтта етт ба цо лелабеш. Царех хІаранегара шин бетта план 380 килограмм йолаш, 590 килограмм шура яьккхар Зурас.

Къона хьайбаш кхоабачарна юкъе белгальынна къахьегаш я балха йоккха опыт йола Іаьсий лелядер Октябрьски Революце а Къахьегама ЦІеча Байракха а ордений кавалер Мусхаджиева Аманта. Кхо кІира даллалца кхоаб цо уж.

Де дезар фуд а ховш уж кхабарах дика тоаденна хул Іаьсий. План 450 йолаш дийнахьеи буси юкъера лаьрхІача 970 грамм дулх тІакхет Амантас кхоабаш долча 35 Іаьсах хІаранена. Соахка республикерча Іаьсий лелядераша юкъе яржа хиннача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхача цун сурт Нохч-ГІалгІай республика сийлен Улга тІа доалл.

Амантагара хьейца Іаьсий бІе беттага кхаччалца кхоаб Магомадова Аймане. Цун групперча хІара Іаьсана дийнахьеи буси юкъера лаьрхІача 670 грамм дулх тІакхет, план 400 грамм йолаш. Ше ферме ена дукха ха еце а, йоккхагІа болча новкъостий хьокхамашка кхача дош деннад цо.

Иштта къахьегаш ба шурий-товарни ферма болхлой, Парте XXVI-ча съезда накъаболхаш айденна хьинар кхы лаьгІ ца деш, къахьегаш эсарле лаккхъеш болх бе дага ба совхоза хьайбаш лелядераш.

І. АХМАТОВ, Шалински района газета болхло.

ШОЛЛАГІЧА МЕТОДИЙ ЧОТАГІА

«1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегІайоалаяра керттерча лостамашка» белгалдаьккха да мехкдаьтта тІоанашта низ тІалоаттабара кердача методех пайда эцабелга шер а деш дун чотагІа лаьттан чепашкара доаккхаш дола мехкдаьтта дукхагІа хулийтилга. «Старогрознефть» НГДУ мехкдаьттахой цхьайтталагІча пятилетка хьалхарча деношке а республикерча мехкдаьттахошта юкъе эгара хьалха дукхагІа мехкдаьтта даккхара яхь дІайоалаьрех ба уж. Шера планагІа лаьрхІачул совгІа 6300 тонн «Іаьржа дошув» даккха дош деннад цар.

Шоаш тІанйна дехкараш толамца кхоачашдеш ба управлене мехкдаьттахой. Керда техникен технологии производствана юкъе а кхухьаш, шерра социалистически яхь йоаржаьча мехкдаьтта доахача цехий, бригадий коллективаша хьинар кхо ца деш къахьегарах соахка цу юкъа хинначул совгІа тІанкхийтта мехкдаьтта эзараш тоннаш да.

Шоай толамаш тІа-тІа тоадеш къахьег мехкдаьттахоша укх март бетта а. Планал совгІа 500 тонн мехкдаьтта даккхара шоаш тІанйца хинна дехкараш тІехкхоачашдеш ба уж. Март бетта хьалхарча бархІ дийнахьа планал совгІа цар даьккхад 200 тонн гаргга мехкдаьтта.

Хьинаре къа а хьегаш социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгалбаьнна ба мехкдаьтта тІоанашта низ тІалоаттабара йолча цеха насосий машинисташ Шевелева Галина, Понамарева Антонина, Шаталова Полина, Афоньшина Ольга, слесарь, къахьегама ветеран Лазарев Алексей, сварщик Дубровин Юрий, кхы дукха бараш.

А. ТИЩЕНКО.

ХЬАЛХЛЕ ЛЕЛАЕШ ХЬАБОАГІА

Назрановски трикотажни фабрике коллектив укх тІехьарча шерашка дика къахьегаш хьайоагІа. Предприяте коллективо хаьал хьалха кхоачашйир иттлагІча пятилетка тІехьарча шера планови заданеш тІанйне социалистически декхараши. Цудухьа хьалхара моттиг а хьожаеш КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦІе байракх а луш, республиканска сийлен Улга тІа яьккхар из.

Цига яхье хьалха латташ хьабоагІа Ачалкхерча фидилера болхлой. Царех дукхагІбараш кхалнах ба. Царна юкъе белгалъяьнна я баракъаш тегача цеха болхло Арчакова Марем. Смена ха хьатІавхоаччаше а ший болх дІаболабе мара ца безаш балха моттиг кийчъю цо. Баракъаш тегача машинах тоха дезача кулг а техе, цо болх мишта бу хьожаш хула ший балхах дика кхеташ машин дика йовзаши йола йоІ. Цхьа минут а балха ха зехьа йовра кхер из.

— Оаха хІаране тІаІерття къовсам лоаттабу наьха хьашташ дикка кхоачашдара, тегаш дола баракъа хоаигІа, дикагІа, дІадодар кІеангагІа долаш хилийтара, — яхаш дувц Марема.

— ХІана лелаб Іа баракъаш тегарий никъ? — хетт из цунга.

— Дика дагадоагІа сона, — йоах Марема — со ворхІлагІча классе дешаш йолча хана цхьа трикотажни фабрике экскурсе дахар тхо. ДІа мел хьежача баракъаш тегаш багІар кхалнах, хІара конвейера юкъе хьалтеха йоахкар цІе вымпелаш, хоза цІена яр цехашка. Цу хана дена безабелар сона из болх. Тха юрта минеральни хий арахецаш цхьа завод мара яцар, цудухьа айса бархІ класс яьккхачул тІехьагІа укхаза балха ера со ученицалла.

Цу хана дена даьннад дув. КПСС XXVI съезда решенеш кхоачашъяра шерра яржача яхье хаддаза хьалха латташ хиларца белгальяьна я Арчакова Марем.

Ший болх дика лелаш хиларах кхоачамбеш яц Марем. Лаларча новкъоста балха из яьнча, ший из яьнча сайна хеташ чІоагІа дега тоам хул цунна. «ТІехьабусараш болцаш бе болх!» яхача девизагІа «ЦІаІ массанена тІехьа массава а цхьаннена тІехьа» яхача коммунистически принципагІа къахьегача цеха коллектива бакъйола член йолча цун уйлаш кхыча бесса хила йиш а яцар. ХІанз из болх беш я йиьлагІча разрядагІа.

МоллагІа вена а керда болхло швейни цехе ше йолча конвейере къахьега веча, цига эгара дикагІа лоархІача специалиста Арчакова Марема дукха новкъостал ду цунна, ше Іоаяь опыт, говзал, дикагІйола балха методаш дІаовзийт.

— Сона цІакха йицлургьяц хьехамча Костоева Пейзат. БархІ шу совгІа даьннад цо укхаза болх бу. Аз баракъа харцахьа тийгача, е брак йича цхьа хІама дисацар цунна бІарга ца гуш, массе хана сона хьехар дора, ший говзал сона Іомайора, — яхаш дувц Марема. — ХІанз а аьх хеташ сона сай лакхагІа разряд яле а сайна ца хоар цунга дІахатта.

Дукха болх бу Марема керда балха баьккхачарца царна профессеш Іомаеш, шоай балха говзал езайолийташ. Цхьаккха цу дІадахийташ цо массеки саг балхах дика кхета ца веш. ДІадахача шера цо балхах дика кхетаьй Костоева Люба.

Укх шера хьалхарча бетташка баракъаш тегаш йола говзал Іомаеш хьайоагІа из ученицашта Молороева Любайна, Бокова Аьсета.

Дика къахьегаш ба укхаза Кузьгова Яха, Арапиева Мадина, Чарнева Люба, кхыбараш. Шоай смени нормаш 150—160 процент кхоачашъю цар.

Филиалага я социалистически яхье котбаьннараша тела ЦІе байракх.

А. САГОВ, тха соб. корр.

КПСС XXVI съезда решенеш кхоачашъеш

ГIУЛАКХАЦА ЧIОАГIДЕРГДА ДОШ

Советски Союза Коммунистически парте XXVI съезда енна КПСС Центральни Комитета Отчети чурчен арахьарчен политика даькъера парте аргIанара декхараш яхача КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева яьча доклада тIа ма дарра белгалдоаккх советски гражданий идейность, сакхетам хадданза лакхбанза, идейни кхетам балара декхараш мо могта эргадоахаш тоаданза дарг ца хилар.

«Ма дарра яьлча, деш долча къамаьл — аьлар нов. Л. И. Брежнева шие Отчетни доклад еш, — идеологически балха дукха участкаши сферашта хийца эргаяхарах, — кхеталелаш, ца хоиш ийкка дош дац шоава из, — бокъонца хийца эргаяхарах да. Де дезар да цун чулоацам хIанз ше болчул актуальнегIа хилийтар, хIаьта формаш советски наха хIана дIадехарашек эпарашей мо яххара хургйола гIулакх де деза».

Опыто дог тешаду, из лоархIаме декхар кхоачашдераш идейни кхетам балара дешаш къестадара комплексни метод лелае, массови пропаганда индивидуальни балхаца таръе, къахьегамхой тайп-тайпарча группашца тайп-тайпара ниъ лелабе эвараш партийни организацеш хиларах.

Парте горкомо, юххьанцарча партийни организацеша шоаш кхетама болх беча хана массаза а тераллаъ республика дIаяхача исторически хананагара хьайоагIа башхалонаш.

Партийни организацеша иштта тераллду наьха цхьадолча даькъе санхетам чу хIанз а ширача эамах юхейиса во уйлаш, шоай къамал дIахора дараш тоашал ца дир, дин харц уйлаш йолаш хилар а наьха цхьайолча группашта шоай ялинии ир духьа буржуазни пропагандисташ царех пайда эца гIерташ хилар а.

Къахьегамхошта интернационально - патриотически атеистически кхетам балара, буржуазно - националистически дини уйлашца къовсам лоаттабара проблемаш даим юкъ парте горкома пленумашкей бюро васадашкей, юххьанцарча парторганизацей собранешка.

БиззагIа пайда ийбе аьнхад массови информаце средствай торонех. «Ленина байракх» яхача газета редакци, моттигера радиовещани шоай корреспонденташтa дукхагIа юкъеоза гIерт атеистически интернациональни тематикан лаьца къамаьлаш дераш.

Района школашка, цхьайолча культучреждененашка традиционни а хинна дIаэттад района общественнос а вокалаца, производстве хьалхалаттаранца, Даймехка тIема ветеранашца хула вIашагIкхетараш. Лекцеш еш, беседаш ю КПСС ен Советски пачхьалкхени чурчен арахьарчен политика хIанзарча дешаех лаьца, Советски Iаьдал латтача шерашка НохчГIалгIайчене хиннача социалистически эргалоний, XI-ча пятилетке района экономика дIахо дегIайоалаяра хьакъехьа.

КарагIдаьннарашек планашлен хьахьокх даьраш дукхен де дезараш ихы а дукхагIеп хилар.

Района къахьегамхошта хьалхашка доккхий декхараш латт XI-ча пятилетке. Туха кIалхарча юра тIоалех буруо тохара чотагIа дукхагIа данихаза даргдац мехкдаьтта, Вознесенски газ чакхйоахача завода иналех пайда дукхагIа эца, «Ачалуки» яхача минеральни хий доаккхача завода реконструкци е а цун продукци алсамъяккха а еза.

Къахьегамхой фусама-бытовой хьалаш тоадара дукха хьалде лаьрхIад чуIе цIенош, быта цIенош, балеш, детсадаш-яслеш, школаш, фельдшерско - акушерски пункташ, столовеш, тикаш.

Хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара хIара къахьегамхочун бехктокхам лакхбе, социалистически яхь лерттIа вIаштIехьъяккха эаргьл. Социалистически яхьо чIоаттIа тIо ду къахьегамхой хьинар айдара, боахамей идейно-кхетам баларей декхараш кхоачашдара.

Малгобекски бурув тохара балхий управлене, «Малгобекнефть» НГДУ, Вознесенски газ чакхйоахача завода, профилбала партийни организацеша даим эргайоахаш тоаю яхьа а производстве хьалхалаттараштa моральни материальни поощрени яра а формаши методаши. Цар а кхыча предприятей а коллективашка вIашагIъеллай «Коммунистически къахьегама ударник», «Профессех дикагIвар» яха шIа някхар духьа лелаю яхь, ИТР-ашa хIаране творчески планаш уттаеш лелаю яхь, хIаннай кхом баран хьурмат даран, дикагIйолча рационализаторски предложенеца конкурсаш нхайкаю.

ХIаьта а, цхьайолча партийни организацеша тераллбац къахьегамхошта коммунистически кхетам балара бола социалистически яхьа лоархIам, цудухьа ва Iатеъ предприяте боахама гIулакхашта.

Яхь вIашагIйолларен дIахо эргайоахаш тоаярен болх мела лелабу кирпичний заводе, ремонташ - гIишлошъеча участке, «Луч» яхача комсий совхозе, кхычахьа.

Района къоастаданза дисача дешаех цаI да хIара юрта культучреждени ца хилар. Клубаш яц Новкъача Ачалкхея Дебий-Юртея. Цхьа бахьан кийчдаьча къаьнача цIеношка я Инарки̇ера, Юкъерча Ачалхера, Нердача Редантера. «Луч» яхача комсий совхозера клубаши библиотекаши.

Кховчамбоацараш хIанза дукха да бахача наха кино гойтара дакъе. Киносета болх бокъонца дIаболабелар КПСС XXVI съезда кийчо ена юкъагIа. Гойтара агитаци кердалкхай, кинофильмаш хьувих. Киносета дирекци каст-каста «Ленина байракх» яхача газетага а моттигерча радиовещане а гIолла бахача нахага хоам бе аьннай ший планий хьанъе-[illegible].

Къахьегамхошта интернациональни кхетам балара деца мIезига лоархIам бац КПСС горкома докладчикий лекторийи группе. «Знание» яхача общества городской организаце.

Цу тематикех лаьца лекцеш еш, беседаш ю В. А. Дорохинас — № 3 йолча юкъерча школа директора, А. Я. Богатырева — ВЛКСМ горкома шоллагIча секретара, С. А. Темираева — бурув тохара балхий управлене начальника, дукхача кхычар. 1980 шера мае КПСС обкома бюро дувца оттадир «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабара хьакъехьара» КПСС ЦК сацамга хьежна идеологически надрашца КПСС Малгобекски горкомо беча балхах» дола дош. Цул тIехьагIа КПСС горкома пленуме белгалйир къахьегамхошта идейни кхетам балара, идеологически гIулакхий формаши методаши эргайоахаш тоаяра даькъе хьагучадаьнна кховчамбоацараш дIадахара тIаерзаяь хьадде мероприятеш. Царех цхьаяраш чакхъяьхай, вонхар тIа дIахо беш болх ба.

Т. АЛБОГАЧИЕВА,
КПСС Малгобекска горкома секретарь.

КАМАЗЕВЦИЙ КЪАХЬЕГАМА КОТ'АЛО

Набережные Челны (Татарски АССР). Лакха оценка а йолаш эксплуатаце дIаенна доккхий мовхьаш кхахьара йола автомобилаш хьеш йола Камски объединене шоллагIа аргIа. Ханал хьалха кхоачашъяьи КПСС XXVI съезда сийна КамАЗа гIишлонхошей эксплуатационникашен тIанйца хиннача социалистически декхарий керттера пункт.

Отрасле йоккхагIа ярех йола автомобильни комплекс хьалхьа геттара лоацача хана. Кердача къахьегама котелонца КамАЗе шоллагIа аргIа хьалеча дакъа лоацаш хиннача берригенаца диг тIара моаршал дайтад новкъоста Леонид Ильич Брежнева.

КамАЗ тахан - йоккха комплекс я, цунии чуйоагIа тешаме конвейерашца вIашiй ювзаенна йола, электроникаца управлени еш йола йоккха воркI завод. Из гIишло хьалъеча дакъа лоацаш а мехкари бIаьш предприятеш: шоллагIча аргIан цехашна керттерча даькъе оттаьй даймехка оборудовани. Автогигант хьалъеча дакъа лоацаш хиннад вежарашка дола социалистически мехкаш, капиталистически пачхьалкхеший дукхха фирмаш.

Кховзтикъе итт къамах бола нах ба тIишло хьалъеча къахьегаш.

ТIехьарча шерашка хьалъеш а продукци луш а хиннай КамАЗ. 200 эзар цун марка тIалатта дизельни автомобиль я транспортни магистралашца. гIишлош хьалъеча, колхозашка, совхозашка болх беш. Уж йовзаш и довзол аралъа а.

Предприяте шоллагIча аргIан цехашка серийни арахецаш йолаергъя юртбоахама эша грузовикаш-вездеходаш. Биззача низаца КамАЗ болх бе йолаеча хIара шера цо арахецаргъя 150 эзар доккхий мовхьаш кхухьа автомобилаш 250 эзар дизельни двигателаш. Цо чIоагIа хувцаргъя автомобильни парка структура, лакхъергъя цун эффективность. Дизельни двигателаш тIалатта грузовой автомобилаш кхоза дукхагIа арахецаргьл, хIаьта дIадода доагор, дарегIа дар, кхоалагIа дакъа кIезиглургда.

КамАЗ — из керда хоза дегIайоагIа город а я. Лоацача хана Нижнекамски водохранилищана юххе хьалдаьд йоагIа наргIата квартираш йола дукхаза вIештIара даь цIенош. Цар площадь хIанз ниъ миллион квадратни метра тIехъяьннай.

СУРТАШ ТIА: 1. Керттерча конвейера тIара араьлинай «КамАЗ-4310» яха вездеходаш. Керда модель из лелош йола кхоъ сов йоллаш я. Из машинка лелае лаьрхIад наькъаш доацаш, хала хьалаш долча юртбоахамашка. Цун эгтара лакхагIа йола скорость — саьата 85 километр я.

2. Автозаводской районе тахан 215 эзар сег вех.

Е. ЛЕГИНОВА сурташ.

ТАСС фотохроника.

Iилмей практикей

ЛИТВАЙ ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДАРА IИЛМАН ЦЕНТРЕ

Байсогала яхача поселкара хьайбаш [illegible] Iилма-тохама институт — Литовски ССР юрта боахама Министерства ялх Iилман учрежденех цаI. Института Iилман разработкаех, республика юрта боахама керттера дакъа дола хьайбаш лелад дегIадоаладара цар мел лоархIам ба дувц АПН корреспондента Алтанас Рагайшиса дехарах института директора биологически Iилмай доктора Зигмантас [illegible].

— Тха институт вIашагIъеллар 1952 шера. Тахан из республике шерра йовзаш йола Iилман учреждени я. Цун керттера декхар Литвая юрта боахама йоккхийча предприятешка хьайбаш леладар дегIадоаладара хьакъехьара Iилман ларда тIа латта рекомендацеш уттаяр да. Тха Iилманхоша чIоагIа теркам тIабохийт шурийи дулхен производство лакхъяра а хIаьта иштта племенной лоархIам лакха бола хьайбаш кхедара а.

Дукхача хана дешa дикача фух дола шурий - дулха доахани беконни дулха хьакхарчи леланра специализаци еш ба Литвай юрта боахам. Цудухьа института болх дилла а хиниаб хьайбай тайпаш эргадьха тоадарца айхха бувзабенна — детта доахан, хьаккарч, жа. Iилманхошa хьалихедаьд республике массанахьа а леладеш долча хьайбай лакха продуктивность йола динъ тайпа. Масала, литовски кIайча породах а хIанз ерригача хьакхарчех 98 процент яраш.

Оаха айкха цхьана гIулакхаш леладу хьийолча Iилман учреждененашца а. Иштта, Литовски юрта боахама экономика НИИ цхьана хьаьяр деттача доахана продуктивностах йолча дакиешта ЭВМ обработка яра комплексни система; дукха хIама да эшаш республика ерригача колхозашкей совхозашкей оперативно кхоач хIана информаци.

Биологически Iилмай доктора, профессора Пранас Паленаса кулгал а деш, дукей стандарташка хьежна йола сиргIай фу даккхара, гIорадайтара, пайда эцара байсогальски оалаш йола керда технологи кийчъяй искусственни осеменене лабораторе балхахоша. СССР юрта боахама Министерства Iилмантехнически совето лакха мах баьб цу технологе, из беррига мехка дIайолае мога а еш.

Селекционни балха чIоагIа лоархIаме да хIара хьайба хьадаьнна моттиг бокъонца йовзар. Иммуногенетика лабораторе балхахоша кийча а яь чуйнхьай цIе группашка гIолла бежаш хьадаьнна моттиг йовзара метод. Института хьалхашка оттадаьд промышленни хьисапе хьакхарч леланра перспективни экономически пайданен йола хьакхий дулха производства технологи оттаяра декхар.

Колхозашкей совхозашкей дика доакъара беза хилар — традиционно лоархIаме гIулакх. Оаха отта а яь производствана юкъейкхьай гранул, сечка, баьца хьоар даккхара, леладара, пайда эцара, хьийара вентиляци а еш йол йоиъаяра технологи. Дайзад шурий комплексашкарча культурни даьгIенашта эксплуатаци яра дешаш, рекомендацеш еннай белкови доакъара силосовании консервировании яра, сенаж кийчъяра, хIаьта иштта сенажах рацион оттаяра даькъе.

Чан-концентратий брикеташ Iалашду республика боахамашка зIамигача беккана дийнахьей бусп 1000 — 1100 грамм дозал тIанхетилга, башха царел эргайоалаш йоацача брикеташа Iалашду юкъера лаьрхIача шера Iаттагара йоаккха шура 5000 литрга хоачаелга.

Духь-духьача тайпаех долча доаханиен оалхазараштен оттаяьй оаха рационаш комбинированни доакъарах, белково-витаминно - минеральни добавкаех, примесех, шурий метта дIайолхача хIамаех. Яйзай республике хьаьча ферментийн препаратийи эффективность. Iаьсий интенсивно хьалкхедара хьалий юкъера лаьрхIача царех хIиранена дийнахьей буси 950 грамм дозал тIакхетилга Iалашдеш йола шурий метта дIайода хIама.

Институте балхахошa юкъарчал доацаш дакъа а лоацаш Литва боахамашкей предприятешкей шер-шера производствана чуху 20-нега 30-нега кхоачаш разработкей рекомендацеи. Уж чукхахьаро еша ерригa экономически эффект — массехк миллион сом.

Iилманей хьалха латтача практиканей карагIдаьннараш шерра юртбоахама производствала юкъехьаьрах СССР хьайбаш леладара даькъе хьалхле лелаеча республикех цаI а хинна дIаэттай Литва. 1939 шерарчул шозза дукхагIа кхеду хIанз республике доахан, хьакхарч, коа тIара оалхазараш.

Хьайбаш леладар промышленни кIийлей тIа даккхаро кердалараш дIадех. Хьайоаккха шура алсамъяккхарца цхьана деттача доахана шурий хьоанал лакхъяра, доалаш-доалаш доахан машинашца шозза деттарга доалара декхар оттадаьд республика селекционераштa хьалхашка.

(АПН).

Идеологически балха бIухоех

ЛАДУВГIАРИЙ БЕЗАМ СОВВОАККХАШ

Шелковской районерча «Алый терский» яхача комсий совхозе экономисталла болх беш я Раиса Александровна Хворост. Хьаькъалца а бIубенна а кхоачашду цо ший гIулакх. Фуд цук дог урауттадер? Цхьа лоархIаме хIама: балха тIа массаза а цун оагIув хьаллаьца я коллектив. Цун балха новкъостaш дувц:

— Сага ший къахьегам а гIулакх а доладалийта хов Раиса Александровнана. Цун ший ду совхозе. Цо наьха йоахо елга да из. Каст-каста хул из комсий совхоза производственни участкашка, бол.лой, механизаторий къахьегамы хьалаш довза гIерт, царца беседаш ю.

Шийна ла а лоаш пропагандист хилар цунах. Массаза а безам тIабодаш, тешавеш, ладувгIараш дукха болаш хул марксистско - ленински лардий школе цо кулгалдеш йола занятеш. ШоллагIча шера Iомаеш я «Вахар эргадоаккхаш бола хьехам» яха курс.

Сайрийна балха ха чакхъяьлча кIаьдвенна вола 26 ладувгIархо хьаовгIа партийни кабинете.

Юкъера образовани йоацаш вац цхьанкха ладувгIархо. Уж ба производства подразделеней кулгалхой. Тайпара ба нах, ха деза хIаранеца дувиа. Цудухьа балха формаши методаши эргаяха гIерт пропагандист. Царна дукхагIа дIаьхехара хур-могар деш я из. Цудухьа политзаняте нах тешаргболаш, безам тIагIоргболаш, иштта къамаьл деш вокIа ладувгIачоа шийна хьалха доах аьнна хеталургдоацаш, доагIор тIа а тохаш, дIадерзадехов цунна занятешка деш дола къамаьлаш. ТIаккха массане а дакъа лоацаш, шийна хетар оалаш а кIоаргга чулоацам болаш а чакхйоал занятеш.

ДукхагIча хана беседа тайпара ю политзанятик пропагандиста Хвороста.

Безаме чакхъяьлар укхаза КПСС ЦК октябрьски (1980 ш.) Пленума материалех а цига Л. И. Брежнева даьча къамаьлах а йола занятеш, материалашца комсий совхоза гIулакхаш дувзаш, хIаьта планировано, къахьегама овсарле дегIаяра, энергетически ресурсай кхомбара дешаш къаьстта белгал а доахаш. Л. И. Брежнева хIара дош гаргарча хана хIара юрта къахьегамхочов хьалхашка хоадамболаа декхараш оттадеш, вай вахара массайола оагIонаш белгалйоахаш хиларах дийцар ладувгIараша К. И. Арнинта, Г. С. Калугинас, З. П. Левинас, кхычар.

Комсий совхоза подразделенешка къахьегамга дIадодари болхлошта луш дола алапии тайп - тайпара хиларах дола масалаш а кхувлаш ладувгIарашна цу деша уйла яйта а цхьайолча цехашкей бригадашкей къахьегача болхлоша нормаш дукха - кIезига кхоачашъяра бахьанаш лехa а баьхар пропагандиста. ГIулакхаш тоадара фу дулургда совхозе. Из дош дувцаш организационно - технически мероприятей планашка лоархIам бергбола хоадамбола предложенеш тийллар ладувгIараша.

Комсий совхоза парткома, профкома членаш, моттигерча юрта Совета депутаташ, агитатораш, политинформатораш, кхыбола общественникаш ба цу марксизма - ленинизма лардий школе ладувгIараш. Къахьегама коллективашка цар беча политмассови балха доккха новкъостал ду политзанятешка царна луш йолча знанеша. Цу гIулакха масал доаладе мехаргдолаш ва гаража партгрупорг А. Иванов, шофер И. Манаков, тракторист С. Аршаков. Дика агитатораш ба уж.

Берригача ладувгIараштa хетар дIа а оалаш Раиса Александровна Хворост дика идейни хьехамча, организатор я ала мегаргда.

Е. ФАРНИЕВА.

ЭКИБАСТУЗА ТАХАНЕ А КХОАНЕ А

Дукха ха йоацаш юстара иллача Казахстана укх районе индустре ниа бола центр хьахилара фу бахьан да? Цу хаттара жоп делара дувца деза ше морг кхыйовцеча Павлодар-Экибастузски - территориально - производственни комплексах, из хьахилийтара аьттув болаш вIашагIкхийттача йоккхийча доагора-энергетически, минерально-бийдала, хин ресурсех, цул совгIа, географически а транспортни а оагIорахьа аьттув болаш йолча цу регионах. Къулбехьара къулбаседе кхаччалца цу регионах чакхдоал хьарсам дизза дола Иртыш, малхбузехьара малхбоаленгахьа бода трансибирски машиника. Иштта аха пайдана доацаш дукха лаьтташ да, цар тIа керда индустриальни предприятеш ехка йиш я.

Комплекса чоалхане, дукха отраслеш йола структура я. Укхаза дегIаух кIор а мехкдаьтта а доаха промышленность, энергетика, энергоемки йола производстваш, машиностроени. Комплекса керттера кIийле я Экибастузски а Майкубенски а геттара дукха энергетически кIораш доаха моттигаш, геологаша беча маьхах, укхаза 14 миллиерд тонн кIор ба. Дукха ха ялалехьа лаьттан кIелхарча цу кладовойшкара хIара шера мехкага кхоачаргба 170 миллион тонн кIор. КIора запасаша дIалоаца моттиг йоккха яц, лаьттах кIоарга баллац из, цудухьа из доагор эггара экономичнегIа йолча хьайиллача способагIа хьадаккха вIаштIехьдоал.

Цу дерригача хIамаша дика торо еннай из край промышленни кареерзаяра. Тахан Павлодарски Прииртышьях ала бокъо я из дегIаснача машиностроене, металлурге, нефтехиме центр я аьнна. Моттигерча а кIоарга йоацаш йоахкача а пайданеча оахкалий ларда тIа болх беш я алюминеви завод. Хьалъеш латт цIаста доаккхаргдола Бощекульски горно-обогатительни комбинат. ДукхагIа продукци арахецаргъя Ермаковски ферросплавни заводо.

КПСС XXV съезде белгалдаьккхадар мехкарча йовхала электростанцешна маьха беза боацача кIорах дикагIа пайда эца безилга. Экибастузе хIанз шерра чакхдоаха балхаш — из идеи практически кхоачашъяра йола лоархIаме цхьа этап. Укхаза хьалъяьннай «Богатырь» яха дуиен тIа эггара йоккхагIа йола кIора разрез. Цу предприяте хьалхара аргIа болх бе йолаелча гIоне (10 шера) потребителашта 205 миллион тонн доагор дIадахьийтад. 1980 шера «Экибастузуголь» яхача объединене 70 миллион тонн гаргга кIор баьккхаб. Цох 74 миллион - тонн кIор беннаб геттара йоккха йолча цу разрезо.

Экибастузски кIор боаллача моттиге «Богатырь» йоацаш кхы а дукха керда разрезаш хьалъе лерхI.

Дукха ха ялалехьа караерзае йолалургъя Майкубенски яха кIор боалла моттиг а. Цо шера мехка 20 миллион доагор лургда. Прииртышье боаллача кIорага дIадодар мехка эггара кIезигагIа да. Таханарча дийнахьа из боагабеш и Казахстанера, Средни Азера, СибарегIара, Уралера ткъо гаргга йоккха электростанци. Цар лу тIом хьалехьа вай мехкарча ерригача станцеша еннар миссел электроэнерги.

Бакъда, экибастузски кIорий дарегIа хилар доаду из дIа-са кхухьаш дIадодачо. Доагорах дукха йокъ йоалелга лаьрхIача, гаьнна из дIакхухьийтилга дукха пайдане гIулакх дац. Цудухьа КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советои тIанийцаб «Экибастузски доагора-энергетически комплекс вIашагIйоллиягах а Экибастуз-Центр яха массазарча тона 1500 киловольт напряжени йола электропередачай лини хьалъелгах а бола сацам. Экибастуза районе а Балхаш яхача озера йистошка а хьалъергья пхи электростанци, цар хIаранех хургба ялъ миллион киловатт. Цар боагабергба укхаза боаккхача кIорах дукхагIбар.

ИттлагIча пятилетка тIехьарча шера Экибастузски ГРЭС-1 хьалхарча энергоблоко цхьа миллиард киловатт-сахьат электроэнерги еннай. ХIанз гIишлой вож электроблокаш болх байта кийчъеш ба. Хьалъе мел лерхIа электростанцеш болх бе йолаелча укхаза хIара шера 220 миллиард киловатт-сахьат электроэнерги йоаккхаргья.

Иштта Прииртышья энерги потребителашка кIорах еттача эшалоний хьисапе кхаьча а ца Iеш, проводашка гIолла а кхоачаргья. Вай мохк кIор боаккхара дуиен тIа хьалхарча моттиге латта дукха ха я. ХIара шу масса а доал кIор баккхара эша техника а технологи а вайцига тоалуш хьаенай. Экибастуза кIор боаккхача, масала, юкъейоалаяьй овсарле лакха йола роторни экскаватораш. КIор а лаьтта а цар хьалдоаккх цахаддаш кхесташ йолча роторни чархаца а цу тIа латтача ковшаца а, кхеран кIор боаккхача хьалха хинна хIама дац из.

ХIанз Экибастузе болх беш 14 роторни экскаватор я, цар укхаза боаккхача берригача кIорах 85 процент лу. Овсарле лакха йолча техниках пайда эцар бахьан долаш доагор доаккхилга а сихха дегIаух. 1979 шера Экибастуза горнякаша потребителашта 60 миллион тонн кIор дIабахьийтар, соахка 70 миллион тоннага дIаяххача гаьна бацар уж.

ХIанз «Богатырь» яхача разрезе деннеи буси юкъера боаккхар лаьрхIача болхлочун къахьегама овсарле отрасле эггара лакхагIа я — 1390 тонн. Цхьа тонн кIор баккхарга дIадодар цхьа сом гаргга мара дац. Из 14-за хIана дац аьнна кIезигагIа да бIарчча отрасле долчул.

Экибастузски кIорах дикка дукхагIа йоахк мах бола минеральни веществаш. КIора отходех мишта пайда эца лерхI? Ал белгалдаьккхадар, экибастузски кIорех дукха йокъ йоаллаш хиларах из хьабоаккхача моттиге цунах пайда эца лаьрхIалга. Ерригa прииртышски ГРЭС-аш болх бе йолаелча, хIара дешеи буси укхалара дIаувла сагаргья 140 эзар тонн йокъ. ХIаьта из отвалашка дIаухаьянза яргйоацаш а яц. Овкъара дикка доккха дакъа — из алюмине окись, хIанз болх [illegible] йолча Павлодарски алюминиеви завода бийдала хила торо йолаш я.

Экибастузски кIор боаллача моттигерча минеральни даьнъах пайда эцара дош тохкаш я мехкара 60 Iилма-тохкам а учреждени, оаха, догдоах цхьа ха яьлча уж дешаш толамца къоастадара.

Хьалъе лерхIа электростанцеш хьалъеъ яьлча Казахски ССР-о кхыча республикашка а дIаухийтаргья электроэнерги. ХIанз ток дIаахийтара хьалъеш латт 2415 километр дIоахал дола Экибастуз - Центр яха лини, цу чу гIолла СССР-а европейски даькъа тIа шера 40 миллиард киловатт - сахьат электроэнерги дIагIоргья.

Цул совгIа хьалдергда тIехланха напряжени йола «энерготIий» Экибастуз — Кокчетав — Кустанай — Челябинск, хьалъергья электролинеш Экибастуз — Барнаул — Кузбасс — Итак (Красноярски край). Цу оагIорахьа хIара шера дIаухийтаргья 80 миллиард киловатт сахьат электроэнерги. Иштта экибастузски доагора - энергетически комплексах тешаме лард хургья Урала, СибарегIен, Средни Азе производительни кIзани хьалъайдара.

100 миллиард киловатт-сахьат гаргга электроэнерги гIоргья Казахстана промышленностей юрта боахами Павлодар - Экибастузски территориально - производственни комплекси дегIайоалаяра. Укхаза дукхагIа хургья нерда, халкъа боахама чIоагIа эшаш йола предприятеш. «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегIайоалаяра керттера лостамаш» тIа лерхI укхаза кIор, глинозем йоаккхилга дегIаккхувла. 4 миллион киловатт низ бола йоккхий ГРЭС-аш хьалъе, мехкдаьтта чакхдоахача завода шоллагIча аргIан болх дIаболабалийта. Павлодарски тракторни завода керттерча даькъе реконструкци яь йоаккхилга. Иштта лерхI Экибастузски доагора - энергетически комплекса объекташ хьалъелга сихде, Ермак яхача городе ферросплаваш хьалъелга дегIаккхувла. Экибастузски электростанцеш болх бе йолаяларца дика хьалаш хьехул регионе алюминии цун пронати дукхагIа хилийтара. ДIахо дегIаххаргда промышленноста обрабатывающи дакъа, эггара хьалха машиностроени а йолаш.

Казахстана къулбаседа-малхбоалехьа Павлодар-Экибастузски территориально-производственни комплекс хьахилар — вай мехка малхбоалехьара районаш кареерзара лоархIамеча доакъоех цаI.

Борис ИСАЕВ,
Казахстана КП Павлодарски обкома хьалхара секретарь.

(АПН).

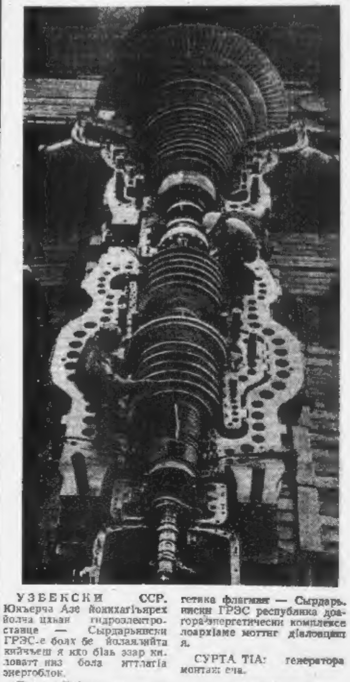

УЗБЕКСКИ ССР. Юкъерча Азе йоккхагIъярех йолча цхьан гидроэлектростанце — Сырдарьински ГРЭС-е болх бе йолаяьйта кийчъеш я кхо бIаь эзар киловатт низ бола итталагIа энергоблок.

Тахан Узбекистана энергетика флагман — Сырдарьински ГРЭС республика доагора-энергетически комплексе лоархIаме моттиг дIалоацаш я.

СУРТА ТIА: генератора монтаж еш.

А. ГОРОКРИКА сурт.

Цхьоалгіча нахьъаш дехкача управлене (ДСУ-1) болхлоша республика тайп-тайпарча моттигашка, халкъбоахама лоархІамеча объекташта тІадолха наькъаш дехк.

Цу управлене дукхадола болхлой пхьайттталагІча пятилетка йоллагІча шера чІоагІа къахьегаш ба. Царех ба коммунистически къахьегама ударникаш, социалистически якъе котбаьннараш автогредерист Иван Васильевич Евсюков, мотокатока моторист Магомаднев Насрудин, водителаш Ибрагимов Султан, Ичалов Саид-Эмин, болхлой Дубаева Халимат, Галаев Хьаматхан, иштта кхыбараш. Уж барригаш а цхьа санна дукхаза а пачхьалкхен совгІатащца белгалбаьха ба.

БРИГАДНИ ХЬИСАПЕРЧА КЪАХЬЕГАМА—ШЕРРА НИКЪ

Моллк экономически дегІабоалабара хІаьзарча хана къахьегам вІаштІехьбаккхара керттерча лостамех цаІ ба бригадни хьисап болх белга массанахьа а юкъедоаладар.

Оттадаь да пхьайтталагІча пятилетке къахьегам бригадни хьисапе вІаштІехьбоаккхилга керттера а хинна дІаотта беза аьнна. Цу тайпара вывод яІтай хьалха латтача предприятей, стройкай, транспортни организацей коллективай опыто.

Бригадни хьисапе къахьегам вІаштІехьбаккхара экономически социальни чулоацам латт, бухсоцаш ярахеца продукци дикагІа а дІадоладар кІеангагІа долаш а хилийтара ерригача бригадо бехктокхам шийна тІаэцарахи.

Бригаде тайп-тайпара формаш лелайой а цаІ шоллагІчох метта дІаотта а вІашимовкъостал де а дова принцип я лелаеш.

Шоай балха говзал лакхъеш болхлоша караерзаю массехк професси. Бригадерча балхо нах хьалххебу «ЦаІ массанена а хьалхара, массава а цхьаннена хьалхара» яхача принципагІа.

ХІанз гІишлошъеча вІашагІъехка ца Іеш, кхыча доакъошна а бригадаш вІашагІъехи боахама расчетагІа — бригадни подрядагІа.

Иттлагіча пятилетка шерашка къахьегам вІаштІехьбаккхара керда форма шерра яьржай гІишлошъеча организацешка.

Н. А. Злобина методагІа болх беш йола бригадаш иттлагІча пятилетне 3-зза сарггта дукхагІа хиннай.

Нагахьа санна 1976 шу долалуш бригадни подряд долаш 62 гІишлоний бригада хиннача, 1980 шу чакхдоалаш 217 яр уж.

ХІанз республикерча ерригача бригадех хІара кхоалагІъяр бригадни хозрасчета хьисапе болх беш я.

Из болх дика латт гІишлошъеча Нохч - ГІалгІай управлене организацешка. Укхала ерригача бригадех 44 процент цу тайпара болх беш я. СССР Минмонтажспецстроя организацешка уж бригадаш 43 процент я. «Чеченингушводстрой» управлене — 32 процент.

Бакъда, дукхача подрядни организацешка хозрасчетни бригадаш 1979 шера хиннарел совгІа яц.

Бригадни подряд дІайоаржаяр юхадетта керттера бахьанаш да цхьайолча организацешка гІишлошъю производство тоъал инженерни кийчо яь ца хулга, къахьегам во вІаштІехьбаккхар, генподрядни субподрядни организацей бригадай болх вІаши тоъал бувзам боцаш хилар.

Бригадни подряд балха юкъейоалаелга кийса дІадахийтац проектно - сметни документаци йоагІача бесса вІаштІехьъяккхаца йолча объекташка подрядагІа болх бе болабича.

1980-ча шера республике гІишлон - монтажни балхаш дечарчех гІоппа йолча производствашкарчех болхлоех 3353 саг, хозрасчета кердача формаш тІа яьхача бригадашка болх беш бар.

Цар 50,3 миллион сома, с дерригача подрядни балхех 34 процент, гІишлон-монтажни балхаш даьд.

Иштта хозрасчета тІа яьхача бригадашца болх бераш кІезига а болаш, хьадеш дола балхаш дукхагІа хулийт, хІаьта гІишлош хьалъяра эффективность а лоархІам боллаш лакхагІа хул.

Балха опыто хьахьокх ше къаьстта беча балхагара коллективни балхага валаро къахьегама овсарле лакхлулга, дисциплина чІоагІлулга, балха ха зекьа кІезигагІа йоалга Іалашделга.

Из дерригa а къахьегама ресурсех кхом беши хьурмат деши пайда кийбера лоархІаме фактор я.

1980-ча шера цхьан болхлочоа лаьрхІача хозрасчетни бригадашка хьееш йола продукци 1,3—1,5-зза дукхагІа яр республика подрядни гІишлошъеча организацешкарчул.

Бригадни хозрасчет балха юкъелхьарах боала пайда хьахьокхаргба вай дохехьа юкцаргйолча организацей масалаша.

«Гидромеханизация» треста Грознейски гІишлон управлене хозрасчетагІа болх беча бригадаша гІишлон-монтажни балхаш дара шера план 112 процент кхоачашъяй, къахьегама овсарле лакхъяра план — 100,9 процент, гІишлон - монтажни балхаш дарга дІадодар 16 процент кІезигдаьд, лаьрхІачул дукхагІа дІадодар кюдарах 22 эзар сом премиеш яьй бригадашта.

Нохч - ГІалгІай гІишлон управлене хозрасчета кердача формагІа болх бе йолаеннача бригадаша 1980-ча шера 35 объект хьалъяьй, уж ерригa объекташ дикен тІехдикен лаьрхІа дІайицай. 7 объект хьалъеча планагІа лаьрхІачул совгІа пачхьалкхена баь пайда 68,7 эзар сом да, хІаьта гІишлош лаьрхІачул 203 ди хьалха хьалъяьннай. Наха чубаха гІишлоши культурно - бытовой объекташи хьалъеча гІишлон балхаш деш йоаккха ца лоацъяра къахьегама овсарле лакхъяра, даьгъе дика толамаш даьхад № 2 йолча гІишлон - монтажни управленерча бригадо. Цу бригадо 38 ди хьалха хьалъяьккхай гІишлош, планагІа лаьрхІачул совгІа 24,1 эзар сома пайда баьб, СМУ-7 бригадаша промышленни объекташ хьалъеш йоанкха ха 67 ди лоацъяьй, 36 эзар сом кходаьд.

«Чеченингушводстрой» гІишлошъяра управлене хозрасчетагІа болх беш йолча бригадаша 1980-ча шера 21 объект хьалъяьй.

ХозрасчетагІа болх беш йолча ерригача бригадаша 1980 шера деш долча балхашка дІадодар 6 процент лохдаьд, хІаьта цу подряда тІа яланза йолча бригадаша хьадеча балхашка дІадодар 3 процент дукхагІа дездаьд.

Бригадни подряда совлеиаш яле а, хІанз а йоагІача бесса балха юкъейоалаьяц из, хозрасчетни бригадай балха тІа дукха халонаш кийсу.

КІезига хилац хозрасчетни бригадашка материально-технически Іалашо во еш, бригадаш кхыча объекташка ахийтар бахьан долаш, болх юкъагІбоахаш моттигаш кийсу.

«Чеченингушводстрой» гІишлошъеча управлене бригадаша подряда договораш кхоачашданзар.

ПМК-155 бригадо гІишлон - монтажни балхаш дара шера план 37 процент мара кхоачашъяннзар квалифицированни кадраш, гІишлонматериалаш (кирпичи) ца хилар, башенни крано болх ца бар, бригада дІа-юха хьежаяр бахьан долаш.

Бригадни подряд шерра балха юкъейоалаяре ниттa новкъарле ю гІишлошъеча йоагІаш йола инженерни кийчо яра перспективни планаш тІехьаюсаш хиларо, проектни документаци во вІаштІехьъяккха хиларо.

ПхьайтталагІча пятилетке хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдара хІара коллективе долаш да хиланза дарг доаца кхоачаши торонаши, къахьегама коллективни формаш шерра юкъеяхьар царех цаІ да.

Бригадни хозрасчет балха юкъеяхьер, коллективаш чІоагІъяр, уж политически къахьегамцея кхотаяр пхьайтталагІча пятилетко хьалхашка оттадаь декхараш толаме кхоачашдаралард.

П. ГРЕБЕНЩИКОВ,
Нохч - ГІалгІай АССР стетуправлене начальник.

НАЬКЪАШ ДЕХКАРАШ БОЛЧА

Белгалдаккха доагІа, укхаза дика толамаш доахаш цхьаццабола производстве хьалхалаттараш меттел. ІІарчча структурни доакъош а хилар. Масала, Хасаев Хьамзат Хаматхановича кулгалдаш йолча ворхІлагІча прорабски участка коллективо иттлагІа пятилетка ийвь шерай ах шерах кхоачашъдьй.

Ма дарра аьлча, социалистически ях дика вІаштІехьаьккхаро толамаш доахийт кхыча участкашка а. Масала, «ТІехьабусараш боалаш бе болхІ» яхача девизагІа лелаю ях укхаза массанахьа наиъайоал.

Ведала ухла прорабски участок дукхача хана тІехьаюсарашца лоархІаш яр. Цуи кулгалхо Ибрагимов Сулейман Якубовича ший гІулакх во харахи цунна кахаца болх бе ца харахи дацар из. ФуннагІа дале а цхьа хІама эшар цига. Фу дар аьлча, из дар социалистически ях вІаштІехьйоаккхилга.

Кхоачамбоацараш дІадаха гІо дир «ТІехьабусараш боацаш бе болхІ» яхача девизагІа йоаржаьча яхьо. Цу гІулакхо хІара болхлочун бехктохкам айбир. ХІаравар шийгара доагІар дила дІадала а новкъостагара доагІар дилзагІа хьадеха а волавелар. ХІаравар юкъарча гІуланхах дог лаза волавелар. Коллективе нравственно - психологически хьал хьахилар. Цу дерригнех хьахиннар — шера план массадолча хьоккамашта толаме кхоачашйир.

Цхьаькха цхьа дика аьттув а баьннаб управлене коллектива. Наькъаш дехкарашта даим битум ца тоъаш хулар. Поставщикаша из ший ханнахьа хьакхахьацар, цудухьа болхлой сайца латта безаш хулар. Управлене кулгалхоша Нохч-ГІалгІай автодорагІонца шоай асфальто-бетонни завод хьалйир. Цудухьа болх юкъагІбуллига дІадаьлар.

ХІанз управлене коллективо хьанар тІадахийтад парте XXVI съезда решенеш кхоачашъяра.

А. КУИМОВ.

Доагіа сий ду «Госкомсельхозтехника» Грознески района объединене тракторий мотораш тоадеча слесара Кувшинов Василий Михайловича.

Чоалхане болх ба моторашт тоадар. Цхьабакъда, дукхача хана дека къахьегаш ше хьадечуи говзал дика караерзаь волча Василий Михайловича хала бац из. Мотора хІара оатхал мичахьа латт, малагІа болх бе безаш а ховш волча цо хийцца тоаду моторашт. Кувшинов ва коммунистически къахьегама ударник, социалистически яхьа хаддалза хьалха волаш хьавоагІа цо, массехказа белгалдаьккха хиннав ахчан премешца, мах болча совгІатащи, сийлен грамотащца.

СУРТА ТІА: «Госкомсельхозтехника» Грознески района объединене трактора двигателаш тоаду слесарь В. М. Кувшинов.

Н. ОКАРОВА
тоасти сурт.

ТХА ИНТЕРВЬЮ

ШИННА А ОАГІОННА ПАЙДАНЕ ХУРГДА

Дукха ха йоаццаш КПСС ЦК, СССР Министрий Совето **«Граждананий шоай доалахьерча гІонна долча боахамашка юртбоахама продукци дукхагІа кхиъяра кхы тІа а де дезарех»** баьча соцам тІа белгалдаьккхад, граждананий шоай доалахьара гІонна дола боахамаш дегІадоаладара наькъаш а цу хьакъехьа партийни организацешта, халкъа депутатий Советашта, боахама органашта хьалхашка латта декхараш а. Цу даькъе дарри де лерхІари фуд хара укх денношка тха корреспондента Сагов Іалихана къамаьл хилар Сунженски райисполкома председателаца Зиборов Юрий Яковлевичаца, массехк хаттар дир.

— **Юрий Яковлевич, цу соцам тІа белгалдаьхараш доккхий декхараш да, дика новкъостал ду пачхьалкхена совъаьлина юртбоахама продукташ дІателара. Фу даьд, фу деш да цу гІулакха шуи районе?**

— Эттара хьалха са белгалдаккха безам ба из тІехьара соцам арабалале хьалхагІа а цу гІулакхах лаьца кхы а КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советен решенеш хиннилга.

Юрта бахача наха дика новкъостал деш хьайоагІа «Путь к коммунизму» яха колхоз. Укхаза вІашагІъелла я доакъар Іалашдеш, дІахан кхоабаш, совъаьлина продукташ пачхьалкхенна дІателаш йола товарищество, 150 саг юкъевоагІаш. Шоай доалахьа доахан долча наха оаха алат дІаде йиш йоаца лаьташ хьакъоастадаьд.

1979 шера вІашагІъеллар укхаза общество, шоай правлени а йолаш. Юрта бахача нахаца правлене. НаІарга а укаш, къамаьлаш дир цу гІулакхах мел пайда боал дуацаш, иштта кхы а 110 саг ТІакхийттар цу обществана.

ДІадахача шера цар колхозага ехкаб 300 тонн гарта шура, 200 эзар совгІа фуъ, кхыйола совъаьлина продукташ. Укх шера цу обществана колхозо лургда 60 гектар лаьтта, «Сунженский» совхозо — 25 гектар. Общества деш деннад цу боахамашка 51 тонн дулх, 42,5 тонн шура дІаяла. Цхьабакъда, хІанз а из лаьтта хьакъоастадаьдац цу боахамий кулгалхоша.

— **Цу боахаме из гІулакх дика лелийга хов тхона, фу деш да цу хьакъехьа кхыча юрташка? Цох лаьца дуцал тхона.**

— Масала, хьаэцаргъя вай Галашке. Уж соцамаш арадаьлча юртарча интеллигенце юрта Совета кулгалца дукха кхетама болх бир уж документаш наха довзийтаеш, цох боала пайда боккха хилар дІахайташ. ТІехьара КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советен соцам арабаьлча, из лоархІаме документ дувцаш сход хилар укхаза. 35 саг ва хІанз обществана юкъе. ДІадахача шера цар колхозага ехкар 8 тонн шура, 315 килограмм дезка даьтта.

Иштта сходаш хилар Серноводске, Мужеча, Ассиновски станице. Краснооктябрьске вІашагІъеллача обществана деннад пхи гектар лаьтта. Цар декхар тІанйицад хІара гектар лоархІаш 600 килограмм шура, 20 килограмм даьтта дІалургда аьнна.

ДІадахача шера Ассиновски станицерча обществана юкъебоагІача нахах хІараненa совхозо цхьа тонн йол елар, вокхар хІара тоннах итт килограмм даьтта юхалу. Шоай хиннача сходе цар дийцар общественни хьедена лаьтта доахан доахаде пайдаца ца хилар. Из гІулакх а оаха кастта къоастадергда.

Мужеча хиннача сходе а оттадир колхозо обществана юкъевоагІача хІара сага ах гектар лаьтта дала. Уж цу лаьттах дІателла дезаш ба 300 килограмм дулхи 10 килограмм дежа даьттен.

Дукха ха йоаццаш парте обкоме а дийцар бахача наькъа шоай доалахьарча гІонна долча боахамацкхара совъаьлина юртбоахама продукци пачхьалкхенна дІателара дош.

Шеко яц, цу дерригнe а юрта боахама продукташ дукхагІа яхара дикка гІо дергхиларах. ТІаккха цох пачхьалкхенна санна, бахача наха а чІоагІа пайда баргба.

Доазол дехьара

Маслиний дика хьуаъ хкебаьб къулба-малхбоалерча Афганистана Нангархарски провинце пачхьалкхен механизированни фермашка. Царех дукхагІдолча даькъах консерваш ю цу районе болх беш йолча фабрике. Фабрика продукци чІоагІа къердаш я мехка чурча рыние, хІаьта из иштта дІаухийт экспортагІа а.

СУРТА ТІА: маслинех яь консерваш дІаяхьийта кийчъяьй.

Г. НАДЕЖДИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА БОЛХЛОЙ КЛАСС

МАЛХБУЗЕН ЕВРОПЕРА КЪАХЬЕГАМХОЙ ДЕМОКРАТЕНЕИ ПРОГРЕССАИ ТІЕХЬА БА

Малхбузен Европа мехкашна тІеххьарча шерашка хиннача хоржамех хьалхинарашта анализ еча хана тераш шийна тІаозашчІама да болхлой болама йІаьхий традицешш низ бола профессиональни болами боллашехьа, коммунистически болхлойи партешш царна юкъе хьинаре балхаш дешшехьа, капиталистически мехкашкарча къахьегамхой цхьадолча даькъо буржуазни партеш хьаллувцаш хилар. Общественноста хетараш миштад хьокаш даьча хаттарийн социологически тохкамийн даннеегІа, 31 процентагара 33 процентага кхаччалца болча французски промышленни болхлоша буржуазни партешта тІехьа кхаж тувс. Итале промышленни пролетарната дикъагІча даькъо хоржамаш долаш аьттехьара партеш хьаллоац. 1977 а 1979 а шерашка хиннача хоржамаша тІаьхенхар испански пролетариатах политически ши даькъа хинна хилар. ХІаьта цунах хьахулаш дар фуд аьлча, из да, ИПИ санна, иштта аьттехьарча позицеш тІа латтача Къаман альянса а Халкъа альянса а электората онда даькъе болхлоех латташ хилар. Великобритане консерватораштa тІехьа кхаж тосс промышленни болхлой дикъагІча даькъо. Малхбузенгермански болхлоех ахаш гаргга бараша хоржамаш хулча хана ХДС/ХСС, Св. ДП хьаллоац. «...ЦІаькха хинна а бац е цІаккха а хург а бац хьалаха латтача класса цхьадола даькъа реакце оагІорахьа доацаш бола классови къовсам, — белгалдаьхад В. И. Ленина. — ТІехьабисача болхлой цхьадолча даькъо дувцилга а йоацаш гІо ду — башха йІаьха йоацача хана — буржуазена» (В. И. Ленин. ПСС, т. 39, оагІ. 189).

Классови къовсам ирбенначa хІанзарча хьалашка капитала мехкашка хоржамашта кийчо еча хана буржуазни партеш гІерт, цхьан оагІорахьара, коммунистически партешта изоляци е, аьрдехьарча партей союз йохае, болхлой болам бенъабалийта. ХІаьта вокх оагІорахьара, болхлой класса нейтрализаци е, кхаьметтел ма иштта дукхагІа цун виналаш шоашта тІехьабаха. Цу гІуланца, цхьакха методаш а дегаза хетац буржуазена, болхлошта юкъе «хьаллецара болхлой комитеташ» хьаяри шоай хоржамашка хьалхара программаш а шоай партейи кандидатийи сибаташ «халкъа» прогрессивни» уйлашта тІатовнадеш хувцар а юкъедолаш. ТІеххьара моттиг лацац тайп-тайпара гІулакхаш делга дІатІалувцаро а. Хоржамий кампанех политически «седкъий» американизировании парад хул. Из дерригa а ду буржуазни партешта мугІарера хармархой мутІахьа-бера.

Буржуазни партеш хьалувцача болхлоех болча харжарлошта юкъе даьча социологически тохкамашех хаттарашех гучаяьккхай керттера закономерность. Уж эттара хьалха шоай социально - политически уйлашка диалогча консервативни дола болхлой класса даькъа хилар. Шоай сакхетама боарамо йиш хилийтац цар классови къовсама декхараш кхетадулургдолаш лакха бовла. Кхоачамболлаш цу къовсама опыт ца хиларо, общественно - политически вахарца бувзам ца хиларо политически уйлай, гІулакхий, оамалий даькъе конформизмана тІатовжабу уж. Цунах доалаш да уж буржуазни пропагандо хьал а хьебеш, буржуазеца компромисс яра ваькъаца ма хулла шоай социально - экономически хьал тоаде гІерташ хилар.

Цхьаькха закономерность а я: буржуазни партешта тІехьа кхаж тесе дукхагІча даькъе прогрессивни профсоюзашка боацача болхлоша, образовательни а квалификационни а боарам лоха болча къахьегамхоша, пенсе баха беза ха юхегІертача наха, хІаьта иштта кхалнаха. ХІаьта цар леладеча гІуланхий логика царна хьалхайоахар цІенхаштара политически хувцамаш хуле а аьнна шоай материальни хьала стабильностах кхерар да. ТІеххьара а, буржуазни пропаганда тІатьехамаштен лозунгаштех атта караболхаш ба хІанз а классови къовсама опыт йоацаш бола сов къона болхлой, хІаьта иштта юртара хьебаьха нах.

Ала йиш йолаш дий буржуазни политически лагера тІатовнар бахьан долаш болхлой класса цхьадола даькъа кхы юхахьакхетаргдоацаш «дІахадьдад» аьнна? Цу тайпара уйла йолаш хилар цхьанна хІамашка сагота воацаш юхтара латтача фаталиста позиций лацар дар. Дувца эшаш а дац цу тайпара йола уйла революционни идеологена хийра хилар. Цу тІа Малхбузен мехкий болхлой электората динамика анализо хьахьокх, буржуазни партешта тІехьа кхаж тувсаш бола болхлой тІехьтІехьа кІеанглуш боагІаш хилар. Иштта, Итале ХДП тІехьа кхаж тессаш хинна болхлой цІеэнгбеннаб 1958 шера 25 процент хиннача 1976 шера 15—16 процент мара боацаш. Франце доал дечa дукхагІбарий партешта тІехьа кхаж тессаш хинна болхлой класса даькъа дІаментденнад 1958 шера хиннача 43 процентагара 1978 шера 30 процентага кхоачаш. ФРГ политически низий расстановка аьрдехьарча партешта гІойленна йоацаш йолча хьалашка хьокдаме да мичча бесса дале а СДПГ тІехьа кхаж тессача болхлой процент лаккхлуш латташ хилар (1953 шера 35,8 процент мара ца хиннача 1976 шера 50,1 процентага кхоачаш), хІаьта ХДС/ХСС болхлошта юкъера результаташ хувцалуш ца хилар (1953 шера 40,4 проц., 1976 шера 41,6 проц.), сов аьттехьарча партештен группировкаштен тІехьа кхаж тесса болхлой геттара кІезигбалар (1953 шера 9 процент хиннача 1976 шера 0,2 процент мара ца бусаш). Шоашта тІехьа кхаж тувса болхлой хьалха хиннарел совбаха легадац Великобритане консерваторашта...

Цу тайппара, болхлой электората цхьадола даькъа дукхача капиталистически мехкашка аьттехьарча буржуазни партей влиянех дале а, хьокхаме хІама да ца хила йиш йоаца колебанеш а йолаш лойя а из даькъа кІезиглуш латташ хилар. Цу тенденцена гІо ду коммунисташа наха юкъера болх тІатІа хьинарегІа беш хиларо. Шеко йолаш дац Итали, Францийн, Португали, Финлянди, Испани, Кипр, Греци санна долча мехкашка политически вахара лелама коммунистий позице ю влияни лоархІаме хилар. ХІанз нердача лагІа тІа боалаш латт Малхбузен Европа болхлой класса, беррига къахьегамхой демократически, монополешта дуьхьалара къовсам. «Шербеннаб экономически, общественни, политически вахара дерригача доакъошка демократически хувцамаш де гІертача къахьегамхой, прогрессивни низий болам», аьнна Европа коммунистически болхлойи партей Конференце итогови документа тІа (1976 ш. М., Политиздат, оагІ. 4).

Капиталистически мехкашкарча болхлой боламо йоккха опыт Іоаьй цхьан хана пассивни, политически консервативни хинна болхлой хьинаречa классови къовсама юкъеозара даькъе. В. И. Ленина дукхаза кертагІдаьлад, къахьегамхой буржуазе доала духьаларча хоадам беш йолча выступленешта кийча хилар дукхача даьнъе болхлой партеша пролетарната кхетам балара, цун сакхетама революционни идеологи чухьара беча дагалаьцараш кхоачашдара тІаберзабаьча балхах тийша хургилар. Массанена а йовзаш / я цо белгалъяь закономерность: «...дош духьал иштта латт: буржуазни е социалистически идеологи. Цу шин наькъа юкъе юкъ яц (хІана аьлча цхьаккха а «кхоалагІа» идеологи къаьнн адамлено а классови вІашдухьаленаша чІегнлгаш йоахаш латтача ерригача обществе а, хІаьта цхьанна а класса йоаца е классаишта тІалатта идеологи цІаккха хила йиш а яц). Цудухьа мичча бесса а социалистически идеологи па лархІар, мичча бесса а цуна юстара вувлар буржуазни идеологи чІоагІъяра гІо дар да» (ПСС, т. 6, оагІ. 39—40). Коммунистически парте балха юкъе марксизмо ца могаеш йоаца хьадда йола компромиссаш елгей тІагІертадеш йола момента объективни требованеци массашта кхетам балара декхараш вІашитардаро новкъостал ду антиимпериалистически фронта цхьоагІо чІоагІъен консолидаци ен. Цо иштта хьаду Малхбузехьа болхлой класса хьадача даькъа юкъейолаш йолча буржуазни мелкобуржуазнина идеологен психологен элементашта дуьхьала толамца къовсам лоаттабаре ишаш дола хьалаш.

Анатолий КОБЛЕР,
исторически Іилмий кандидат.

(АПН).

КАЛЕЙДОСКОП

КІАИ ХАЛАТАШ ДУКХА КОММЕРСАНТАШ

Японе унахцІенон министерства медицина дешашта консультативни орган йолча совещане чакхдаьннача шера вий лоргагара дипломаш хьадаьхар, кхы а нийс медицински болхлочув тайп-тайпара зуламаш дарн лорий этика телхаяри бахьан долаш практика а соцайир. Цунца дуваденна унахцІенон министр мукІарал данза валанаар Японерча лорехи дарба деча учрежденеехи бола тешам тІатІа бовш боагІаш хилара.

Телевиденета гІоллем модни долча кхалнаькa журналашкеи чІоагІа ювцаш хиннача Хатнодзи яхача тонийски районерча клинике медсестрала болх беш ялх йоІ яр. Медицинах цоанта хайра хІама ца ховшие а, цар наькъа юхьа тІа пластически операцеш еш хиннай! Цунах зуламаш дувлараш кІезига хинабац. 23 шу даьннача цхьан японки ерригa юхь операци яьчул тІехьагІа муаш а доахнаш хилар, бакъда, из шийна тІаккхьачдале а 300 эзар иен ца луш кІалхара-м ялийтанзар из.

1980 шера июнь бетта газеташа хоам бир Атами яхача городерча пачхьалкхен больнице цамогаш болча наькъа кардиограммаши энцефалограммаши пхе бетта йоахаш хиннав цхьан кІира инструктаж яь школьни аьнна. ХІаьта октябрь бетта гІар айеннай Токородзава яхача городерча «Фудзими» яхача кхалнаькa клинике, укхаза лораша вІалла ца йича а мегаргйола дукха мах боккха операцеш е эза яхаш пациенташ кхоставаьб.

СИДНЕЙНА ТІАРА МОРХАШ

Хьалха из город ювцаш яр мІаьда климат, дошо пляжаш, баьццара паркаш хилларах тарра. ХІанз из йовзаш я Лос - Анджелеси Токиои дІаьлча дунен тІа эттара бІехагІа йола город санна.

ХІара дийнахьа предприятеши автомобилаши Сиднея атмосфере хьалъяра тувс 715 тонн совгІа отходаш. Кхь оагІорахьа гувнаш долча города тІара дІа ца йоалаш дукха ха йоаккх цар. КІираш доахаш Сиднейна тІа смог латт. Цох маьлхара а ухаш йокъалу баьцовгІаш, йох зданеш. Биосфера чІоагІа бІехъяро наькa унахцІенонка боккъоца кхерам тІатувс. Дукха ха йоаццаш школьникий группа чІоагІа ияхка лазаш больнице Іоэжае езаш хилар. Бахьан — промышленни отходаша даьзе.

«Цу тайпара доле хІама ца хилийтара пайда а боацаш гІулакх де деза», — аьлар гонахьа бІех ца яйтара тІехьожам лоаттабеча пачхьалкхен комиссе доклад кийчъяьча автораша. Цар, масала, предприятеш дехкарийла е йоах дикагІа йолча очистни гІишлоех пайда эца, легковойи мовльаш кхухьачея машинаша хьалъяратувсача газа токсичность къоастайра керда нормаш юкъейоалае.

ВРАШЕРА ДОШО ДУБЛОН

Нумизматике геттара кІезига йолча, эттара чІоагІагІа гІоръаьнача хІамах цаІ — Йельски университета доалахьа йола Брашера дошо дублон — дукха ха йоаццаш аукционе 650 эзар долларах ехкар.

1787 шера ньюйоркски дошо пхьара Эфраим Брашера хьадаьча цу монета кхелах ювцаш дукха легендаш я. Ядархочо Филипп Марлоуе «Лекха кор» яха детективни роман язде сюжет елар цо. ТІехьагІа цох лаьца «Брашера Дублон» яха фильм даьккхар.

Дублон Йельски университета коллекцена юкъеера 1944 шера. 1965 шера монета лочкъадаьд, амма ши шу даьннача тІахьагІа цхьан детектива-любителa каролдир из Чикаго городерча частни коллекцера. Нумизматике кІезигагІа йола хІама университета юхаеннай, бакъда, из лочкъаь хинараш лувца вІаштІехьдаланзар.

(АПН).

МАНАГУА. Никарагуа халкъа шоаш чІоаттІа мутІахьа хилар, Центральни Америке къамий кортамукъален болам бохабара йолча США империализма планашта духьалара цуи къовсам хьадда хьаллоацаш хилар хьакхайкадир Никарагуа халкъацарча солидарноста хетадаь укхаза чакхдаьннача дунен халкъашта юкъерча вІашагІкхетаре дакъа лоацаш хиннараша. Цуи балха юкъе дакъа лоацаш вар дунен 37 мехкара, цу даькъе Советски Союзера а, 200 совгІа делегат.

ВІашагІкхетар чакхдаьлар Революце майда тІа массови митинг а хулаш (сурта тІа).

В. ШЕХОВЦОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

«КИНО—СА ВАХАР»

Мамилов Суламбик — Нохч-ГІалгІайн АССР искусствийн заслуженни деятель, Грозненски телевидене студе даькхача дукхахча документальни а музыкальни а фильмийн автор а постановщик а. Дуьнхи ха йоаццаш вай мехкахочун кхоллам байзар беррингача мехкарча наха а — Суламбика Одессе даьккхад художественни нйзза метраж йолa фильм — «Къьастта кхераме бараш».

«Къьастта кхераме бараш» яха фильм даьккхад, — дувц Мамилов Суламбика, — «Розовый куст» яхача Ю. Фейбышенка повеста тІара. Цо дувц Украина Къулбехье Советий Іаьдал оттарах. Драматически ситуацеш дукха йолаш хала ха яр из — боьхабенна биса революце моастагІий подполье бахабар гера бе а делла тайша болх бе хьулабенна багІар... Фильма турпалаш — къьастта кхерамеча зуламашта йолча розыска отдела белхлой. Мохк дІакьалхашна бахара йовкъарле еш дар дІаденкха революце тІахьийхза уж нагий мах геттара въона ба. Цу гІулакхо а цхьана яьнккача хано а вІашкаувз уж. Цудухьа царех цхьанкха а хьа ца къоаставеш, цхьатерра хьахьенхаб овла уж фильме. Тхона хьалхашна лаьтта декхар кхыъкхе дар — 20-ча шерашка хинначар коллективни сурт-сибат, шийи са хьалдаллалца революци бахьан долаш латаргволчун, хургдолча сийрдача вахарах тешачун сурт-сибат хьакхоллилга.

Хьаэцаргва вай, масала, Гентарь. Из цкъа бІаргаэайначоа вицлургвоацаш ва — сигаленгахьа я цун уйлаш. Сигаленца болча безамо гІаразий пхоно велца дІахьалхашка кхийлар из. Е Климов Виктор... Цунга гІолла хьахьонх доттагІий болх, цун лоархІам, гуманни а баккъа баргбоацаш а из хилар.

— Архивни материалаш, цу хІара документаш Іомадеш, — дІахо дувц Суламбика, — аз цхьаццахьара дийшар революци жиллонаш бола нах кхотабеш. Тхьайса хиина кхоллама хьинар сомадоаккхаш бола ниэ бар яхаш. Цу хала хІара шоллагІа Павка Корчагин хила йиш йолаш вар. Иштта ба тха фильма турпалаш.

Хроникальни кадраш юкъеяккхарах художественни произведене бІарччал талхац, цо из къаьст-къаьстача эпизодашта енъац.

— Художественни лентах документальни дараш дІатехалга ца ховш хинна хІама дац, — йоах С. Мамилова. — Цо, сона хетачох, фильмана поэтически звучание лу. Цо зрительни зале хьалха дІабахараш хІене бахараш вІашагІтох ала йиш я.

— ХІанз, Суламбик, Хьо Одессе мишта кхаьчав дувцал? Художественни кинематографе дебютант волча Хьона мишта бокъо еннй йизза метраж йола фильм даккха?

— Москве Лакхерча режиссерски курсашка дийша ваьннчул тІехьагІа Центральни телевидене «Экран» яхача объединение аз даьккхад «КІайча лей бос» яха фильм. Грозне — «Лезгинка», «Махмуд Эсамбаев» яха музыкальни ленташ. Хьалхарчох (доккхал а деш ях аз из) телевизионни фильмай VI-ча Еррингсоюзни фестивале жюри приз яьккхар аз. Са болх чІоагІа оувш хиннабар курсашка сона хьехаш хинна Марлен Хуциеви Георгий Данелияи. Уж бар сога художественни кинематографа цІенхаштта тІаверза аьнараш а. Сценаристаца Эдгар Смирновца цхьана («Крах», «Мачеха», «Безотцовщина») Юрий Файбышенко повестах сценарий язьйир оаха. Сценарена раьза хилар Одесски киностудя. Иштта хьахилар фильм...

— ХІаьта Одессе вахалехьа, — Суламбик цхьа хІама дага а деха маьлхера велакъежар, хетаргахьа сиха дІайода ха хила езар из, — дешаш хилар моттигерча пединституте. Цул тІехьагІа ВГИКа режиссерски факультете деша вахар, цигара вахар театра, музыка, кинематографе Ленинградски института кхоалагІча курсе. Из йистеяьккхачул тІехьагІа Грозне юхавера. КІезиг-дукха болх бир Х. Нурадилова цІерагІча театре. Укхаза волаш вІашгІехьдевлар «Герой нашего времени» яхаш Станислав Ростоцке оттадаьча фильме дакъа лаца (Казбич). Цул тІехьагІа мехкарча дукхача студеша болх бе вейхар со. ХІаьта а актерски карьера йитар аз — Москве Лаккехьерча режиссерски курсашка деша вахар. Дагабоагіа сона темпераментни Иван Пырьев керте а волаш, тергача истола гонахьа баьгІа бовзаш бола режиссераш. Эгаш болча абитуриенташка хетт, теркам тІабахийта лаьдуйгІ, раьза болаш кортош лестаду. Цу хана дерригаьттув бовзаш чаккхдьлар. Укхаза доттагІал тессар аз Толомуш Океевцеи Глеб Панфиловцеи. Бакъда, дагадоаццар а духьала даьлар — къона специалист хиларах тарра кхы цхьаькха цхьан шера театре болх бе безаш вар со. Цул тІехьагІа тхи цу даьлча мара юхавалдар со курсашка деша. Хьалхарча заняте керда даьхкача тхона «Цlера чу гечо дац» яха Глеб Панфилов дипломни болх хьахьекхар.

— «Къьастта кхераме бараш» яхача лента тІа бовзаш болча кино мастерашка цхьана дагІа хоацаш ба хІанзарчоа ца бовза актераш. Иштта уж Іа хьахаршара фу бахьан да?

— Съемкаш е се кийчлуш, аз чІоагІа лаьрхІар: бовзаш бола актераш керттерча турпалий ролаш ловзае ца беха. Лента тІа бахаш болча наьха оамалаш шоаш ма ярра хьабІарга ца яйташ цар тоІаяр кхерар со. Климов Виктора сурт-сибат хьакхеллар ва, масала, Саратовски театральни училище дешаш вола цун цІерхо Жиганов Виктор. Викторв цІена юхь, сийрда, сийна бІаргаш. Цар цу сахьате цхьанкха а шеко а йоацаш теннаву.

ХІаьта, «седкъий» лаха халагІа хилар. Царех хІаранар — къьгта индивидуальность, цхьаккха тайпара нивелировка е йиш йоацаш. Царех хІаране шийи сурт-сибат хьакхолла деза, иштта шийи трактовка е хила еза.

ДагадоагІа сона фильмаш доахача площадке Зиновий Гердта мишта болх бора. Шаккха а кхоачамбаь Іеш вац из шийна карагІдаьннарх. Цунга хьежна вахара бакъдар дувцаш хул лента тІа мастера хьахьокха мол-лагІа эпизод а.

Цу нахаца аз гІулакх леладарах сона бокха пайда баьлар. Аз кхетадир фильмаге хьежаш волча саго эзрана тІара бІаргаго безам бар массанена довзаш дола бакъдар нердадоаккхаш доацилга. Из хьежаш ва сага оамалаш гучаяхарга, хІаннарча оамал керттердар довза гІерт.

Из иштта долга сона хайра фильм а кийца советски пограничникаш болча со вахача хана. Тахаларча зрителa дІадехар геттара лайха да. Приключенчески долча лента саг цецвакха лаьрхІа мел киловзал йола сюжет иле а, тахан из тоъаш дац. Иа турпалий оамалаш йовзийтара, гучаяхара эша цхьа гІулакх мара дац. Кинематографе са безам тІауза сага чІоагІа йолча уйлаша, цун оамало. Мехкаца цхьана дог детталуш, беррига а шийи нна тІабахийта къахьегаш вола вай замахо экранй тІара хьахьокха безам ба са. ДІахойодача хана из аьттув сай баларе дог доах аз.

— Фильм доаккхилга, моллагІа производство санна, Іалама законашта кІал да. Масала, из фильм даккха тхо доладелар сентябрь беттa. Іа юкъеденнача хана ишаш хилар ахкан натураш, Одесса улицашка гІолла ахкан гамалахьа боагІа турпалаш хьахьокха безар. Ара шийтта градус шелал латтар. Фу дергда? Аэродинамически установкаца тротуараш тІара лоа дІадаьккхар. Вокх машино асфальт йокъайир, гІа Іодежа латтача гаьнашта маскировочни цІарелаш тІетайсар, цар къулбехьарча дІайхача ахкан иллиз хьайир. Актераш массовкен, кхетадеш ма хиллара, аьхкн санна барзкъа тІа дийха бар. Массава а «Віовхалах са дикъа» аз, бакъда, багара дІаухаш Іи а я. Экрана тІа из бІаргагургйоацаш фу де деза? Цхьаннена дагадехар: массехк секунда ша бурилг бага кхоссилга. Ін цІенъаь дІаьлар. Пхи дубль яьккхар оаха. Тха вразах, цхьаннена а грипп кхетанзар.

— Хургдола фильм... Фу дувцаргда цо?

— «Юность» яхача журнала тІара «Шоана гІанахьа а дайнадац из» яха Галина Щербаковай повесть йийшаяр аз. ЧІоагІа цецваьккхар цо со. Ромеои Джульеттаи хиннар санна доза хІанзара истори да из. Саг везарах а ше везаш хиларах а доле ирса дувц цо. Цу тІа дувц саг ше деннача деша да хилар, цун нравственни оамал. Повеста турпалаш — итталгІча классе деша багІа кагирхой.

ДагадохарагІа аьлча, кагирхошца юхаенна проблемаш тохкаш массехк картина даккха безам ба са. Къона саг дуней тІа мел хулачох бехктоцхаме, дерриге а чулоацаш, тІах аьнна хиларах тарра са безам ба дуне атта доходе йиш йолга царга дІахайта, из ца хилийта дуьхьала бовлалга — цар декхар.

А. ГОРНОВ.

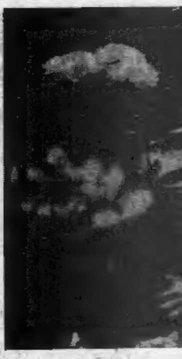

ЭСТОНСКИ ССР. Таллински плодоовощной совхоза фарменни тика чу хІара денна дохкаш хул керда зизаш. Тепличик боахама коллективо чІоагІа йоакхо ю бІарччача шера баха нах зизашца Іалашбера.

Укх шера совхозо нахага дохкаргда 150 эзар вазой альпийски фиалкаш, пхи миллион совгІа хризантемеш гвоздикей.

СУРТА ТІА: зизай тика продавец Лео Вали совгІата тела зизай тускараш кийчдеш йоал.

Э. ТАРКПЕА сурт.
ТАСС фотохроника.

КАРЕЛЕ КАЬХАТА ИНДУСТРЕ ФЛАГМАН

Парте XXVI съезде чІоагІъяьча «1981 — 1985 шерашка а 1990 шерага кІаччалца а СССР экономически социальни дегІайоалара керттерча лостамаш тІа» дІаяздаь да: «Хьун, целлюлозно-каьхата, дахчах хІамаш яьеча промышленноста продукце, боарам 17—19 процент лаккъбе», аьнна. Хьуна а цунца дувзаденнача боахама доакъоша а экономика керттера дакъа дІалоацаш йолча Карелски АССР къахьегамхошта хьалхашка, ховш да, цу гІулакхо доккхий декхараш оттаделе.

ХІана аьлча цхьан дешин-буси Кондопожски комбинато арахец пайи ахи эзар тони совгІа каьхат. Отрасле эггара хьалха паччахьалкхен дикала Знак енна долча предприяте каьхата тІа кепаетт «Правдана» теха ца Іеш вай мехка арадуьлача дерригача доккхийча газеташта а.

Комбината бІаь эзар тони совгІа йола шийи продукци хІара шера дунен рынке йохийт. Из дІанйю 20 совгІа долча мехкашкарча торговни фирмашта.

Вячеслав ШЕВЦОВ.
(АПН).

Суда залера

ПРИГОВОР ЦА ХУВЦАШ ДИТАД

1980 шера 15 декабре Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьерча Суда уголовни дешашта йолча судебни коллеге Ахмадов Расул Махмудовича топаш тоеха Ахмадов Садик Мусаевичаи Абдулвахабов Магомед Хабибулаевичаи тайп-тайпара хьакш яхеа судаш яьир.

Ахмадов Расула суд яьй геттара къизача, дукхахча наьха вахара кхерамеча хьисапе, шийна ховшие а, 1926 шера ваь вола Наурски райо на «Советская Россия» яхача комсий совхоза директор Кудлай Петр Дорофеевич, из шийи служебни декхараш кхоачашдеш ва аьнна верах, 1932 шера яь цун сесаг Кудлай Валентина Ивановна дукхахча наьха вахара кхерамеча а къаьстта къизача а хьисапе е гІортарах, паччахьалкхени граждански шоай доалахьерен бокхам шийна ховшие а цІи а теха боагабарах.

Ахмадов Садика суд яьй уж зуламаш де Ахмадов Расулица гІо дарах, хІаьта Абдулвахабов Магомеда — даьча зуламех бола хоам ца барах.

1981 шера 4 февралe РСФСР Лакхехьара Суд хьежар кассационни порядкагІа цу дешага, хІаьта царна судаш яра даькъера приговор ца хувцаш а дитар.

Р. БАТХНЕВ,
Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Суда уголовни дешашта йолча судебни коллеге председатель.

Интернациональни доттагІал чІоагІдеш

ШОАЙ ДАЬХЕН КЪОНГАШ ХЬАЛКХЕБУ

Халкъ — патриот. Халкъ — интернационалист а хиннa дІаоттарца дерригача дунена хьалхашка шийн сий даьккхад советски халкъо. Кховзткъа шу совгІча хана дерригача мехкашкарча къахьегамхошка «баркал оалийташ лакха айяь» дІахьу цо дунен общественни прогресса байракх.

КПСС XXVI съезд чакхъьяьнача укх деношка дагаух дунен пролетарията баьчча Владимир Ильич Ленина дешаш: «Къамаш доа ца деча, къамаша шоайла къувсача е къамаш вІашагІдоахача къаьнача дуненна метта болхлошна хьакхолл цхьаннена а совле хиларан саго саг кІезига а воацавaран моттиг хургйоаца дерригача къамий къахьегамхой цхьа барт бола керда дуне». Из В. И. Ленина геннальни уйла вахаре кхоачашхулаш хилара тешал де йиш йолаш а да-их вай хІана.

СССР халкъашта юкъера ленински доттагІал чІоагІдара, пролетарски интернационализмаи советски патриотизмаи ларда тІа вах хьалкхебара дешашта къаьстта уйла тІийохийт КПСС Назрановски райкомо, юкъхьацарча партийни организацешa. КПСС райкоме вІашагІів а еллa болх беш я партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацей вокалаша дакъа лоаца бахача наха интернациональни кхетам балара йола совет. КПСС XXV, XXVI съездий, Нохч-ГІалгІай обкома X пленума решенеех ког гІортолга ю шоай белха тІа райоперча дерригача партийни организацешa. Цунца цхьана коммунизм хьалъеча лоаттабеча къовсаме интернациональни кхетам балара гІулакх мах баь варгвоаца гера, марксизма-ленинизма классикий тІехьале хиннилга а хІаьта дІахо хургйолаш а хилар тергалду.

Интернациональни кхетам балара хоадамбола система хьахиннай Назрановски районе. Школе берашта кхетам баларца дІайолаела лакхехьарча, лаьрхІа юкъерча заведенешка, производствай коллективашка дІанхоач из.

Бокъьелдар аьлча, доттагІала интернациональни дезал а хиннa цхьан бартаца нах бахаш я Назрановски район. Революционни къовсаме чІоагІденна да из доттагІал. ОагІох оагІув а теха тха районе бахаш, болх беш ба гІалгІай, эрсий, нохчий, хІирий, татараш, гуржий, украинцаш, гІумкий, кхыдолча ткъо совгІча къамех бола нах.

Дукхха заараш километраш гаьна я Назранера Херсонски областера Чаплински район. Гаьнал новкъа хилазар вошал тессача шин района къахьегамхой доттагІала. Иштта да социалистически интернационализма къесап, иштта чІоагІа да ленински доттагІал.

Тайп-тайпара я райопа къахьегамхошта интернациональни кхетам балара балха формаши методаши. Цуна юкъедоагІа тайп-тайпарча къамех болча наха цхьана болх бар, дешар, производствашкара е кхьча моттигашкара вокалаш дІа юха ахийтар, дискуссеш яр, лекцеш ешар, беседаши доладаши яр — цу дерригеша къаьст-къаьста а комплекса гІа а пролетарски интернационализма уйла йолаш коммунистически парте гІуллакхашта боарам боашаш мутІахьа хургболаш хьалкхебу районера къахьегамхой.

...Шаккха а дицлургдолаш, къадургдолаш дац тухсискаца вошал долча Къулбаседа Кавказа автономни республикий доазонашка доттагІашта накъатІолга, лезгинка яха саха халхар дар, безе гаргара вах вІашп маркхІахетар, безаме веланалар — уж и-их доттагІала юкъмоттиган. Иштта накъаболх йаьсархой вошал долча республикий викалашта. Хоавата алаш: «ДоттагІашка бода никъ — из кхетам лакхбара йола торон вахара боккха мах бола урони я».

Къоначи къахьегамхошта интернациональни кхетам балара бокхача лоархІаме а мехка цхьан тайпарча предприятешта, городашта, районашта, областашта, республикашта юкъе делаю социалистически яхь. ТІехьарча хала шерра дІаяркаш я тха районе къахьегамхоша Къулбаседа-ХІирий АССР Пригородни районаца лелаю социалистически яхь. Дика традици а хиннa дІаяттад вошал долча районашка хулаш доза цІейш. Цига дакъа лоацаш хул яхь лелеча производствашкара хьалхалаттараш, спортсменаш, художественни самодеятельноста коллективаш, цхьана вІашагІкхийтa ю интернациональна сайренаш.

ДоттагІала айхха букамаш долаш я Назранерча ГІ. Ахриева цІерагІча «Электроинструмент» завода, трикотажни фабрика коллективаши Орджоникидзерча «ОЗАТЭ» завода, «Прогресс» яхача фабрика коллективаши.

Хьалкхувшоагіача тІехьенна интернациональни кхетам балара бокхача лоархІаме я юкъара дешара школаш. Укхаза хьахул дешархой социалистически интернационализма классовни принципаш, дерригача къамий болхлоцарен ахархоцарен доттагІала уйлаш, вай партеца а социалистически Даьхенцара а безам. Интернациональни кхетам балара бокхa опыт я Назрановски района дешара заведеней. Къулбаседа ХІирий АССР Алагирски хьун техникума дешархошца дукха хана дена доттагІала бувзам ба совхоз-техникумерча дешархо в. Иштта цар доттагІал лeладу Дагестана, Черсий-Балкхарой, Белоруссе, Украина цхьайолча техникумий студенташца я.

ХІанз района болх беш я 30 совгІа интернациональни доттагІала клуб. Цар бувзам лелабу вай мехка автономни республикашкарча, областашкарча, крайшкарча, иштта довзол дехьарча дешархошца. Цу балха дика опыт Іайний Назрановски № 3 йолча школерча дешархой (директор нов. Беркенхаев). Къулбаседа-ХІирий АССР Октябрьски юкъерча школа дешархошца. Венгерча доттагІашца массехказа вІашагІкхийтта хиннаб школа кидовцаш.

Шоаш интернационализма байракх лакха айна дІахьош болга, совестни наьха интернационализм боккха низ болаш йолга кхы дІахьа а дІахайтар Назрановски района къахьегамхоша.

М. ЗЯЗИКОВ,
КПСС Назрановски райкома инструктор.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

КАГИРХОЙ ТЕРКАМГА!

ГРОЗНЕНСКИ УЧЕТА МЕХАНИЗАЦИ ЯРА ТЕХНИКУМО ДІАХОИТ

подготовительни курсашка занятеш 1981 шера 15 марта дена 15 июна кхаччалца хургйолга.

Подготовительни курсашка занятеш хургья эрсий меттала литературех, математика, деша дІаоттача хана дІалучa экзамений программагІа. Занятеш еш ба йоккха гохзал йола хьехархой. Цар теркам тІабохийт абитуриенташа деча гІалаташте.

Деша дІаоттара хьачудала деза документаш: заявлени, дийша хилара документ е школера справка.

Деша вагІарах доагІа ахча (11 сом и 45 кепиги) техникума бухгалтере дІачудала деза.

Документаш дІачуяйду хІара денна, шоаттен вІаранджийн доацаш, 13.00 сахьат даьлча дена 17.00 сахьат даллалца, № 209 йолча кабинете.

Ца кхетар хатта йиш я укх телефонашца: 3-50-90, 3-58-33.

ТОРГОВЛЕ ПРЕДПРИЯТЕШКА ЦІЕРАШ ЮВЛАРА КХЕРАМЗЛЕН ПРАВИЛАШ

Торговле предприятешка цІераш юварах доккха материальни зе хул хІара шера, хІаьта цхьайолча хана зулламаш хулаш моттигаш а нийслу (нах бовгабеш, чоммаш хулаш, хьмметтол боеш а).

ЦІераш ца яьлийтара базей, складий, тикий йуллгахошна ластхаста гІуллакхаш деча наха юкъе цІераш ювлара кхерамзлен правилаш дІайоезийташ инструкташаш е боагІа. Бакъа тІа хилийта йиш яц цІераш ювлара духьалара правилаш бовзаш боаца нах.

Торговле болхлой декъарийла ба чІоагІа лора а еш цІераш ювлара кхерамзлен укх тайпара правилаш цІена кховчаьша:

— базей, складий, тикий помещенеши территори цІена лоаттае, хІаьта йола чекхбаьнначул тІехьагІа упаковочни материал, отходаш, нувзаш цІенъя дІайоахаш хила;

— дерригача зданешта гаргІ(гІа) тІаваха йиш йолаш уж мукъа хилийта еза. Зданешта юкъера цІи яларе духьалара йоекъаш материалаш, оборудовани, упаковочни тара, транспорт дІаухтташ дІаухьала йиш яц;

— цІеношта юкъера йоекъеш, чу ара бухла моттигаш, ниччиа, тамбураш, ловмаш, лагІаш масса зама товдаш, сов хІама йетташ дІаэнйца доацаш мукъа хила деза;

— стеллажаш тІа лоаттадеш доаца товараш складашка саьнна даь дІаоттадаь хила, хІаьта иштта саьнаштаа лоноштан юкъ 0,5 метр кІезигагІа йоацаш юкъ йита хила деза. Складе наІараршта духьала наІаре шоррала, бакъда, цхьан метрал кІезигагІа йоацаш, мукъа моттиг хилийта еза;

— складашка, торговни помещенешка дедеча товараштан светильникаштан юкъера юкъ 0,5 метрал кІезигагІа йоацаш хила еза;

— сиха лоталуш доле товараши материалаши чуйолча складий помещенешка, хІаьта иштта йоагаш йоле упаковка тІайоалла товараш, светильникаш защитни колпакаш тІайоахкам хила еза;

— складашка гІаьле ухилита йиш яц. Гаьле увзийта могаргъа цІи йоавра средствашца урнешца ІалашдЯйола лаьрхІа цу гІулакха къоастаьча моттигашка.

— базей, складий зданенашан помещенешан гІоргІий хьалдо, лаьдола гІишлон балхаш де мегаргда отре паччахьалкхен пожарни надзора бакъонега.

Складий помещенешкара дахчан конструкцеш штукатурка ях е цІи оргІоацаш лаьрхІена составеца, обработка я хила еза.

Складаш, базеш, торговни помещенеш дукхагІча дакъе централни отоплене системеца кийчъяь хила еза.

Хенна йола пешкай уттае йиш яц. Сердал телача прибораштан электросетан хаддамза тІаьхьам лоаттаба беза. Электричествеца йоагаш йола, гучаьхьа спирала йоаллаш йола приборош лелае бокъо яц.

Торговни залеш, палаткаш, киоскаш йоагаьра лелае йоагІа РБЭ 2,2 яха электрорадиатораш.

Болх чаккхбаьнначул тІехьагІа складашкаи торговни помещенешкаи (тиканте сердал телачунгара дІавийкха) электрообуллувкаш электросеть дІайоа йиш йолаш хила еза, хІаьта рубильник складан арахьара йоаллаш хила еза.

Складашка дежурни сердал йоагаш хилийта мегІац. Тикай витринашта сердал хилийтара шийн къаьстта электрически проводка хила еза.

Электроосветительни сетеши электроприбораши лелае бокъо яц:

а) изоляци телла йола электросете провод йоаллаш хилча;

б) сеть лоаргІара шоаш хьаь тайп-тайпара предохранителаш оттаь хилча;

в) барзкъаш сурташ хьалъзкхара электропроводаши роликаши лелае бокъо яц, хІаьта иштта обоаца дІакъайлаьйта, мебель, кхьйола боазама инвентарь духьала уттаеш уж къайлаьккх хилча;

г) еза выключателаш, розеткаш, патронаш йоекхаш хилча.

Тикаш, складаш, базаш Іадвигъаь хила еза эггара хьалхарча юкъега цІи йоавра эшаргйолча средствашца.

Складашка, базашка, тикашка, кхьйолча товарий точкашка цІераш ювлара кхерамзлен правилаш лораеІ!

НПАССР МВД пожарни охрана управлени.
ВДПО Нохч-ГІалгІай республикански совет.

РАДИО

12 МАРТ

6.40 — «Кхаш лелдерий бІаьстанера бовкхаш». Репортаж (гІалгІай меттала).
6.55 — Аьнараш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.22 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — Лирически илли (гІалгІай меттала).
8.40 — «Цхьоагіа йолча дезале» (нохчий меттала).
9.15 — Ленински новкъа гІолла. «КПСС XXVI съезда делегаташа вайцхьала ду» (нохчий меттала).
9.30 — А. Зубов. «БІаьстенера дог-уйла» яха ноцури (эрсий меттала).
9.45 — «Парте доги — халкъа некъ» (гІалгІай меттала).
17.10 — Йоарйачий программе. Хоттамаш йола хоам (эрсий меттала).
17.15 — А. Хачатурян. «Маскарад» яхача Лермонтова драма тІера йола аьнараш (эрсий меттала).
17.25 — «Лакхера дикаш тІехьарча къонахе» (нохчий меттала).
17.30 — «Дая тешам» (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала).
18.30 — Аьнараш (нохчий меттала).
19.00 — «Дега тешаннагІа» (гІалгІай меттала).

ХОТТАМ

Тахан республике гІоллен Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, Іуйрийна кІезиг-дукха догІа а делхаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 2—7, Грозне 4—6 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лаьгІо йоачаи а йолаш, дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура бІийсана —2+3 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТЕЛЕВИДЕНИ

12 МАРТ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Іуйранара гимнастика.
8.55 — «Олахарой къаьхьа баркта».
9.55 — «Кольцевой къоьлъ тІара нІа» яха телевизионни дукхаа серийни художественни фильм. ЮхагІа сери.
11.10 — М. Светлова стихех дола илли яха Т. Калиначева.
11.20 — Керлдараш.
14.30 — Керлдараш.
14.50 — «Шахтерски горизонташ» яха телевизионни документальни фильм.
15.15 — Московски эскара округа Ленина ордени доллача валаш хинхарои ансамбля выступлени.
16.10 — «Шахматни школа».
16.40 — Армянски ССР Гостелерадио халкъа инструментий оркестра концерт. Ереванера передача.
17.15 — «Орденна» яхача телестуде хьехараш. Социалистически Къахьегама Турпалца, сайна шина ордена вазача кавалераца. Алтайски крайисполкома председателя хьалхарча заместителаца В. Т. Христенкова вІашагІкхетар.
18.00 — Миллионий ленински университет. «Социалистически соревновани лелар».
18.30 — Мультфильм.
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — Хоккеиа йола СССР чемпионат. ЦСКА — «Спартак».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Ирсаной Андреевич. Йоаккхача заман дагадоагІараш» яха телевизионни фильм. Юстоданача (21.55) — «Тахан дунен тІа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Йоарйачий программа.
8.05 — «Наьна школа».
8.35; 9.35 — Физика. 8-гІа класс.
9.05 — Фу а мишта а Іомаду ПТУ.
10.05 — Немецки метта кердавала де.
10.35; 11.35 — Юкъара биологи. 10-гІа класс.
11.05 — Вайрона вахара а творчества а оагІонаш.
12.05 — Студенташта-заочникашта. Лакхахьара математика. 2-гІа курс.
13.30 — «А. Платонов. Ирса оагІонашка гІолла».
14.05 — Подготовительни отделенешта ладугІархошта. Математика.
14.35 — «Безам тІабодача ирса седкъа». Яха художественни фильм. Хьалхара сери.
16.00 — Экран — хьехархочоа. М. Шолохов. «Поднятая целина». 10-гІа класс.
16.30 — Географи, 7-гІа класс.
17.05 — «Парте экономически политика дІахьош я». КхоалагІа бахьадa (нохчий меттала).
17.50 — «Сийла хийла кердача дунен сага». Кинопрограмма.
18.15 — «Нохч-ГІалгІайчу гІоладу».
18.30 — «Шун декхарагІа вІашагІкхетар» (нохчий меттала).
19.10 — «Конструктор Лапинкова» яха документальни фильм.
19.30 — Коллективера моральни хьал. «Грознефтегеофизика» треста къахьегамхой болча.
20.00 — «Бийса дикачаь хойла шун, бераш!».
20.15 — «Юртара вахар» (гІалгІай меттала).
20.45 — «Виртуозы Рима» яхача камерни оркестра концерт (Итали).
21.00 — «ТІехьа хинна бера яха телевизионни художественни фильм».

13 МАРТ
I ПРОГРАММА

[illegible]

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Малиновски-ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-06; редактора заместителан — 9-24-03; бехктохкама секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленностан транспортан — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культуре — 9-24-05; кехатийн — 9-24-07; корректоран — 2-89-86.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Малиновского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-06; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-86.

Газет арадувла шинарен, еран, шоаттен деношка.

СФ02112. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Малиновски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Малиновского, 92. Заказ № 1062.